

Bakalářská práce

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra filosofie a religionistiky

Bakalářská práce

Překlady Koránu do českého jazyka

Autor práce: Lucie El Gabbaniová
Vedoucí práce: Mgr. Martin Klapetek, Ph.D.
Studijní obor: Religionistika
Forma studia: Kombinovaná

2024

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.“

Datum:

Podpis:

Poděkování

„Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Martinu Klapetkovi, PhD. za cenné rady, připomínky, trpělivý přístup a celkovou pomoc při zpracování.“

Obsah

Úvod	7
1 Korán	9
1.1 Historicko-literární úvod.....	9
1.2 Korán seslaný.....	9
1.2.1 Mekkánské období	12
1.2.2 Medínské období.....	14
1.3 Korán zapsaný.....	16
1.3.1 Uthmánská redakce	16
1.3.2 Korán jako literární památka.....	17
2 Problematika překladu Koránu	19
2.1 Související pojmy: Sunna, tafsír a šaríʿa	19
2.2 Historická podoba Koránu	21
2.3 Jazyk Koránu.....	23
2.4 Historie překladu Koránu.....	25
2.4.1 Muslimské překlady	25
2.4.2 Nemuslimské překlady.....	27
2.5 Stanovisko islámské právní vědy.....	28
3 České překlady Koránu	30
3.1 Reflexe islámu v české kultuře	30
3.2 Korán v českých zemích	33
3.3 Překlad Ignáce Veselého	33
3.3.1 Životopis	34
3.3.2 Překlad Koránu.....	35
3.4 Překlad Aloise Richarda Nykla.....	36
3.4.1 Životopis	37
3.4.2 Překlad Koránu.....	38

3.5 Překlad Ivana Hrbka.....	40
3.5.1 Životopis	41
3.5.2 Překlad Koránu.....	42
3.6 Čeští muslimové a překlady Koránu	46
4 Ukázky překladu	48
4.1 Súra <i>Al-Fátiha</i> (الفاخرة).....	48
4.2 Súra <i>An-Núr</i> (النور)	49
Závěr	51
Seznam použitých zdrojů	52
Abstrakt.....	57
Abstract.....	58

Úvod

Odborná religionistická práce, která se zabývá posvátným textem, obvykle rozlišuje mezi několika rovinami výzkumu. Jedna úroveň se může týkat historického kontextu neboli podmínek, za jakých text vznikl. Další rovina se zaměřuje na přechod od ústního podání k písemně zachycené podobě. Následně se lze zabývat otázkou, jakou roli má posvátný text v konkrétním společenství věřících a jakým způsobem ovlivňuje jejich chování a myšlení.¹ Výzkum se také může věnovat interpretacím posvátného textu a v neposlední řadě překladům do cizích jazyků.

Tématem mé závěrečné práce je Korán a problematika jeho překladu. Jelikož se jedná o posvátný text muslimů, je při získávání relevantních informací nutné rozlišovat mezi náboženskými interpretacemi a vědeckou kritickou reflexí. Náboženské výklady poskytují často historicky nepřesné a mnohdy zkreslené údaje, zatímco ty vědecké jsou vedeny snahou po objektivním popisu událostí.² Nicméně pro získání celkového obrazu, který má nastínit okolnosti vzniku a vývoje koránského textu, je potřeba vycházet z obou zdrojů – jak z islámské tradice, tak z orientalistických poznatků.

První část práce je věnována obecné charakteristice koránského textu, ke kterému přistupuji jako k literární památce. Zaměřuji se především na historické okolnosti vzniku, na proces ustanovování jeho náboženské funkce v nově vznikající muslimské obci a také se věnuji popisu redakce posvátného textu. Korán tedy posuzuji více z formálního hlediska. I když se v některých částech zabývám obsahem, činím tak spíše z důvodu doplnění a dokreslení určitého dějinného kontextu.

Pro muslimy představuje Korán přímé slovo Boží, které je věčné a nestvořené, a lidem bylo předáno prostřednictvím Proroka Muhammada v arabském jazyce. Arabština má pro vyznavače islámu zásadní význam, vnímají ji jako jazyk, kterým k nim hovoří Bůh, arabsky *Alláh*. Původně byl islám náboženstvím kočovných a polokočovných Arabů ze 7. století, ale brzy se z Arabského poloostrova rozšířil i na další území. Dnes lze najít jeho vyznavače po celém světě. S rozšířením islámu vyvstala zvláště v moderní době potřeba překladu Koránu z původní arabštiny do jiných jazyků.

¹ Historik náboženství Kurt Rudolf (1929–2020) uvádí celkem šest oblastí, ve kterých se lze zabývat výzkumem náboženských literárních památek, mimo jiné etablování zvláštních náboženských elit monopolizujících si posvátný text nebo rozvoj magicko-náboženských praktik spojených s abecedou; srov. HORYNA, Břetislav. *Úvod do religionistiky*, s. 65–66.

² Kritickým rozbořem vědeckého přístupu evropského orientalismu se zabývá palestinsko-americký filosof Edward W. Said (1935–2003); srov. SAID, Edward W. *Orientalismus: západní koncepce Orientu*. Praha: Paseka, 2008.

V druhé části práce se zabývám samotnou problematikou překladu. Věnuji se nejenom historickému výkladu, kdy a z jakého důvodu vznikaly první pokusy o překlad, ale snažím se postihnout i klíčové a současně problematické stanovisko islámské právní vědy týkající se překladu významu Božího slova.

Hlavním cílem mé práce je seznámit čtenáře se třemi nejdůležitějšími překlady Koránu do českého jazyka, s překladem Ignáce Veselého, Aloise Richarda Nykla a Ivana Hrbka. Výzkum se zaměřuje na samotné překladaatele, na dobu, ve které působili, na jejich profesní život a motivace, které je vedly k práci na překladu posvátné knihy muslimů. Jelikož mi schází znalost arabského jazyka na úrovni potřebné ke kritické komparaci, omezují se ve své práci pouze na souhrn informací, které lze k jednotlivým překladům dohledat. Mou snahou je zmapovat, utřídit a shrnout dostupná fakta, vystihnout nejdůležitější charakteristiky všech tří překladů a připomenout význam těchto velkolepých literárních děl, která by neměla zůstat opomenuta. V závěru kapitoly se zamyslím nad funkcí a významem, který má překlad Koránu do českého jazyka pro české konvertity, zda je pro jejich praktikování důležitý, či jaké jsou v současné době jejich potřeby a požadavky na jeho překlad.

Ve čtvrté kapitole své práce uvádím dvě ukázky překladu všech tří autorů, kde názorně demonstruji jejich tvorbu.

K tématu Koránu existuje v češtině bohatá nabídka literatury, neboť Česká republika může být hrdá na mnoho významných autorů, z jejichž díla má práce čerpat. V první řadě je třeba jmenovat profesora Luboše Kropáčka, profesora Jaroslava Oliveria a docenta Miloše Mendela. Ráda bych ale poznamenala, že o českých překladech se česká orientalistika zmiňuje jen okrajově a velmi stručně. Podobně je tomu s problematikou koránských překladů z arabštiny do dalších jazyků; zde jsem vycházela hlavně z cizojazyčné literatury.

1 Korán

1.1 Historicko-literární úvod

Předislámská arabská společnost v 5. a 6. století procházela vážnou krizí. V jednotlivých kmenech v důsledku sociální diferenciacce docházelo k narušení původní solidarity. Z bohatých a vlivných rodin vznikala privilegovaná rodová aristokracie, která se usazovala v hidžázkých³ oázách a městech. Proti nim se stavěly kočovné beduínské kmeny se svými územními nároky. Na tyto hluboké společenské změny kriticky reagovali zvláště staroarabští kmenoví básníci (*šá'ir*, pl. *šucará*)⁴. Poezie byla v té době neodmyslitelně spjata s kmenovou společností, uchovávala její tradice a kolektivní paměť. Básníci představovali mluvčí kmene, byli velmi ctěni a jejich umění bylo ostatními příslušníky velice vážené.⁵ Vedle poezie se rozvíjela i rýmovaná próza (*sadž'*), kterou používali věštcí, arabsky káhinové. Nebyla tolik uctívána jako poezie, spíše se hodně využívala k magickým a věšteckým úkonům. Věřilo se, že káhinové – patřily mezi ně i ženy – dovedou předvídat budoucnost, léčit a také rozhodovali složité spory přesahující kmenovou zkušenost. Svě předpovědi pronášeli v rýmované próze, obvykle začínali souborem přísah při podivných bytostech, což vzbuzovalo pozornost posluchačů. Na tuto tradici právě navázal Muhammad a v Koránu⁶ rozvinul rýmovanou prózu takovým způsobem, že jí byl schopen vyjádřit své rozmanité myšlenky a představy.⁷

1.2 Korán seslaný

Podle islámské tradice byly verše Koránu sesílány Muhammadovi postupně po celý život. Odráží se v nich jeho duševní rozpoložení, životní zkušenosti a postoje, reaguje jimi na konkrétní události a potřeby vznikající muslimské obce. Tato část práce se zabývá formativní podobou koránského zjevení, kdy jednotlivé verše a súry⁸ byly

³ Hidžáz je oblast ležící na západě dnešní Saúdské Arábie, rozkládá se při pobřeží Rudého moře, na jeho území se nacházejí posvátná města islámu Mekka a Medína.

⁴ V celé práci používám zjednodušenou transkripci pro přepis arabských slov: th se vyslovuje jako anglické th ve slově thing, dh jako anglické th ve slově this, arabská hrdelní hláska ajn se přepisuje jako °, hamza jako ', gh se vyslovuje jako ráčkované r., arabské pojmy uvádím kurzivou, počestlé formy arabských slov nejsou označeny kurzivou.

⁵ Srov. OLIVERIUS, Jaroslav. *Svět klasické arabské literatury*, s. 24–25.

⁶ V celé práci používám slovo Korán s velkým písmenem, neboť se zabývám konkrétní knihou, pravidla českého pravopisu povolují tuto formu psaní; srov. *Internetová jazyková příručka* [online] (2008–2023). Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. [cit. 24. 11. 2023], dostupné online <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=190#:~:text=V%20praxi%20se%20v%C5%A1ak%20%C4%8Dasto,i%20o%20v%C3%BDrazech%20kor%C3%A1n%2C%20almud.>

⁷ Srov. *Korán. Z arabského originálu přeložil Ivan Hrbek*, s. 17.

⁸ Korán jako kniha je rozdělen na 114 kapitol (súra), které jsou různě dlouhé. Každá súra se skládá z veršů (ája, pl. áját), danému tématu bude věnován samostatný výklad.

součástí především ústní tradice. Pozornost bude věnována nejdůležitějším etapám Muhammadova života, které významně ovlivnily podobu a obsah Koránu.

Zakladatel islámského náboženství Muhammad ibn Abdullah je historickou postavou, přesto je nutné mít na paměti, že informace o jeho životě pocházejí jak z tradičních muslimských, tak nemuslimských zdrojů. Tradičními muslimskými zdroji jsou Korán, hadíthy⁹ a životopisy, jejich vzájemným porovnáváním je možné blíže určit některé události v Muhammadově životě. Zajímavé jsou ale také nemuslimské zdroje, zvláště židovské, křesťanské a zoroastrovské prameny ze 7. až 10. století. Přestože mají polemický charakter a vůči islámu se kriticky vymezují, doplňují celkový obraz zakladatele nového monoteistického náboženství.¹⁰

Přesná data Muhammadova života se dají určit až pro jeho pozdější působení, okolnosti kolem jeho narození, dětství a chlapeckého věku mají charakter hagiografické legendy.¹¹ Pravděpodobně se narodil v roce 570 n.l. v Mekce a byl příslušníkem zchudlého rodu Hášimovců, který byl součástí bohatého kmene Kurajšovců. Kurajšovci v té době ovládali Mekku i s jejím staroarabským poutním místem Ka'ebou¹² a jejich bohatství pocházelo z náboženských poutí, trhů konaných ve městě a obchodních karavan vypravovaných do Jemenu a Sýrie.

Islámská tradice učí, že Muhammad byl sirotek¹³. Podle zvykového práva postarat se o slabší kmenové příslušníky se nejprve ujal jeho děd Abdulmuttalib a později strýc Abú Tálíb. Koránské verše často zmiňují důležitost péče o sirotky a zřejmě tak reflektují Muhammadovu nelehkou životní situaci. Se strýcem se prý Muhammad zúčastnil obchodní cesty do Sýrie, během které se mohl seznámit s učením křesťanů a židů. Zakladatel české orientalistiky profesor dr. Felix Tauer (1893–1981) se domnívá, že informace o křesťanství Muhammad získal od poustevníků a nestoriánských misionářů, kteří tehdy hojně působili v arabských stepích.¹⁴

Když bylo Muhammadovi dvacet pět let, oženil se se zámožnou vdovou Chadídžou bint Chuwajlid, která byla původně jeho zaměstnavatelkou. Chadídža byla asi o patnáct let starší, přesto mu porodila dva syny, kteří ale zemřeli již v dětském věku, a

⁹ Hadíth je ústně tradované a později zapsané vyprávění o Muhammadových slovech a činech, tématu bude věnován samostatný výklad.

¹⁰ Srov. HILLENBRAND, Carole. *Islám: historie, současnost a perspektivy*, s. 37–41.

¹¹ Srov. KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*, s. 12.

¹² Svatyně zhruba krychlového tvaru, nyní nejposvátnější místo islámu.

¹³ Nejstarší životopis napsal Urwa ibn az-Zubajr (z. 712/713), nejznámější je ale *Sirat rasulu-llah* od Ibn Isháqa (z. 767/768), která se dochovala v redakci Ibn Hišáma (z. 833); zkrácená verze vyšla v českém jazyce, srov. IBN ISHÁK, Muhammad. *Muhammad: život Alláhova proroka*. Voznice: Leda, 2009.

¹⁴ Srov. TAUER, Felix. *Svět islámu. Dějiny a kultura*, s. 21.

čtyři dcery.¹⁵ Muhammadova sociální situace se tímto sňatkem zlepšila, takže se mohl samostatně věnovat obchodu. Z období, které předcházelo jeho veřejnému vystoupení, zvláště o jeho myšlenkovém a náboženském vývoji, existují jen nepřímé zprávy. Podle českého orientalisty Ivana Hrbka (1923–1993) je ale jisté, že prožíval hlubokou psychickou krizi týkající se morálky, náboženských představ a sociálních problémů mekkánské společnosti.¹⁶

Z archeologických nálezů je patrné, že tehdejší panteon tvořila trojice astrálních božstev Měsíce, Slunce a Venuše a další nebeská tělesa, jež byla na zemi zastoupena v podobě bůžků obývajících různá místa, především studně, prohlubně, kameny a stromy. Téměř každý arabský kmen měl své vlastní božstvo, které sídlilo v posvátném okrsku. Božstvům se přinášely oběti a pořádaly se náboženské poutě k posvátným místům. Nejdůležitějším poutním místem byla právě Mekka se svatyní Ka'bou. Vedle těchto božstev měli staří Arabové i představu jednoho nejvyššího Boha, která však nebyla nijak konkrétně specifikována. Arabština pro obecný pojem božstva používá výraz *iláh*, pokud se slovo *iláh* spojí s určitým členem *al-Láh*, vzniká Alláh a označuje právě toto jediné božstvo. Za zmínku stojí i tzv. nezávislí monoteisté, arabsky hanífové, což byli jedinci hlásící se k víře v jednoho Boha, avšak rozdílné od židovství a křesťanství. Mnohem důležitější v praktickém životě arabských kmenů byla víra v džiny a démony. Věřilo se, že například věštcí, arabsky káhinové, byli pod vlivem džinů, kteří jim prozrazovali tajemství nedostupná obyčejným lidem.¹⁷

Podle islámské tradice, kterou potvrzují i mnozí neislámští badatelé, se Muhammad často uchýloval do ústraní a oddával se rozjímání a askezi. Kolem roku 610 n.l., když mu bylo kolem čtyřiceti let, mu byly v jeskyni Hirá nedaleko Mekky zjeveny první verše (96: 1–5).¹⁸

1 Přednášej ve jménu Pána svého, který stvořil,

2 člověka z kapky přilnavé stvořil!

3 Přednášej, vždyť Pán tvůj je nadmíru štědrý,

4 ten, jenž naučil perem,

5 Naučil člověka, co ještě neznal.¹⁹

¹⁵ Nejdůležitější je Fátima, manželka Muhammadova bratrance Alího ibn Abí Táliba, kterého sunnitská tradice považuje za čtvrtého správně vedeného chalífu a šíitská za prvního imáma.

¹⁶ Srov. HRBEK, Ivan, PETRÁČEK, Karel. *Muhammad*, s. 36.

¹⁷ Srov. tamtéž, s. 24–28.

¹⁸ Citace z Koránu jsou podle překladu I. Hrbka, v závorce je vždy nejprve číslo kapitoly a potom číslo verše, uváděno je číslování podle egyptského vydání.

¹⁹ Srov. *Korán. Z arabského originálu přeložil Ivan Hrbek*, s. 107.

Tyto verše jsou součástí súry *Kapka přilnavá* (arabsky *Al-ʿAlaq*) a většina muslimských i evropských badatelů se shoduje na jejich prvenství. První verš začíná arabsky *Iqra'*, což znamená „přednášej“, či „recituj“, imperativ od slovesného kmene *qara'a*, které má význam „přednášet“, „recitovat“. Podstatné jméno slovesné „přednášení“ je arabsky *Qur'án* neboli Korán.

Tradice dále tvrdí, že Chadídža a její příbuzný hanífa Waraqa ibn Nawfal zpočátku vyděšeného Muhammada, který zřejmě prožil náboženskou zkušenost druhu *mysterium tremendum et fascinans*,²⁰ podporovali ve víře, že k němu skrze archanděla Gabriela (arabsky *Džibril*) promlouvá Bůh křesťanů a židů. Byli to právě oni a někteří členové Muhammadova nejbližšího okolí, kteří jako první uvěřili v jeho poselství a uznali ho za Božího posla (arabsky *rasúlu-lláh*).²¹

1.2.1 Mekkánské období

Období od Muhammadova veřejného vystoupení v Mekce v roce 613 až po vysídlení do Jathribu²² v roce 622 se nazývá mekkánské a dělí se na tři etapy. Toto rozdělení umožňuje badatelům z konkrétních súr vysledovat vývoj Muhammadových náboženských představ. Ty byly postupně rozvíjeny a rozpracovány především díky konfrontaci s odmítající vládnoucí oligarchií.

Mezi muslimy a orientalisty panuje obecná shoda v názoru, že súry z první etapy mekkánského období patří mezi nejpoetičtější z celého Koránu a jsou charakteristické svým jazykem, obsahem a formou. Zvláště rané súry, které jsou velmi krátké, plné extatického vzrušení a apokalyptických vidění s eschatologickými náměty, přísah při Slunci, Měsíci, Zemi a různých přírodních úkazech, se typologicky velmi podobají orákulům káhinů. A také bylo jejich úkolem silně zapůsobit na posluchače a varovat je před Božím trestem.²³

Muhammad označil své náboženství za *islám*, což arabsky znamená „odevzdat se do boží vůle“; ti, kteří se odevzdávají, se potom arabsky nazývají muslimové (arabsky *muslimún*). Na základě rozboru zachovaného seznamu prvních muslimů lze konstatovat, že nejstarší obec tvořilo jen pár jedinců pocházejících z různých společenských vrstev. Většinou šlo o mladé lidi z jiných rodů, kteří v Mekce měli spíš vyšší postavení, ale také

²⁰ Srov. OTTO, Rudolf. *Posvátno: iracionalita v ideji božství a její poměr k racionalitě*. Praha: Vyšehrad, 1998.

²¹ Srov. HRBEK, Ivan. PETRÁČEK, Karel. *Muhammad*, s. 37.

²² Pozdější Medína.

²³ Srov. OLIVERIUS, Jaroslav. *Svět klasické arabské literatury*, s. 87–89.

o členy stojící mimo kmenový a rodový systém. Což je v rozporu s tvrzením islámské tradice, která počátky svého náboženství líčí jako hnutí chudých a utiskovaných.²⁴ V prostředí této skupiny vznikaly první představy náboženského rituálu, který je pro pozdější islám zcela klíčový, modlitba doprovázená různými tělesnými pohyby, rituální omývání a přednášení zjevených veršů.

Súry druhé a třetí etapy mekkánského období zachycují posun v Muhammadově zvěsti, základním tématem je jedinnost Boží a útoky proti falešným božstvům. Objevují se varovné příběhy o starých prorocích, Muhammad vědomě navazuje na vybraná biblická témata, která různě rozvádí a obměňuje, sám sebe prohlašuje za posledního z proroků, za „pečeť proroků“ (arabsky *chátam an-nabijján*).²⁵

Muhammadovo poselství naráželo na stále větší odpor ze strany Kurajšovců. Hrbek a Petráček usuzují, že by pro ně bylo zřejmě nepřijatelné, kdyby se vedení mekkánských záležitostí ujal člověk, který pro ně nebyl úspěšným obchodníkem a pocházel z méně významného rodu.²⁶ Dříve než ale došlo k otevřené agresi, pokusili se Kurajšovci o kompromis. Orientalisté se domnívají, že patrně Muhammadovi nabídli účast na vedení mekkánských záležitostí, ale požadovali od něj, aby přestal útočit na jejich pohanská božstva a přijal je do svého náboženství. Chtěli ho tak kompromitovat a zbavit intelektuální a morální převahy. Muhammad po určitou dobu v roce 614 recitoval verše, které připouštěly uctívat vedle Alláha ještě další božstva, konkrétně staroarabské bohyně *al-Lát*, *al-ʿUzzá* a *al-Manát*. Brzy si však uvědomil, že se tímto krokem odklonil od monoteismu, verše odvolal a kult oněch tří bohyní odsoudil (53:19–20).²⁷ Pozdější muslimští komentátoři Koránu nazývají původní verzi „satanskými verši“, neboť to byl Satan, který chtěl Proroka svést z pravé cesty. Tato událost je pro islám nesmírně důležitá, naznačila cestu k přísnému monoteismu (arabsky *tawhíd*) a k odsouzení jakéhokoli přidružování (arabsky *širk*).²⁸

Napětí mezi oběma skupinami se stále stupňovalo, což potvrzuje jak islámská, tak orientalistická tradice. Na muslimy byl příslušníky jejich rodů a rodin zvyšován nátlak, objevili se první odpadlíci. Muhammad musel čelit této hrozbě, a tak poslal část muslimů do Etiopie, kde byli přijati křesťanským vládcem. Jeho samotného chránila stará kmenová

²⁴ Srov. HRBEK, Ivan. PETRÁČEK, Karel. *Muhammad*, s. 44.

²⁵ Srov. KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*, s. 76.

²⁶ Srov. HRBEK, Ivan. PETRÁČEK, Karel. *Muhammad*, s. 45–46.

²⁷ „Uvažovali jste o *al-Lát* a *al-ʿUzzá* a *Manát*, té třetí, jiné?“, srov. *Korán. Z arabského originálu přeložil Ivan Hrbek*, s. 152.

²⁸ Srov. HRBEK, Ivan. PETRÁČEK, Karel. *Muhammad*, s. 46–47.

solidarita, neboť fyzické napadnutí člena jiného rodu by spustilo řetězec krevní msty. Kurajšovci uvalili na Muhammadův rod Hášimovců dvouletý bojkot, který se týkal obchodu a uzavírání sňatků. Největší pohromou ale byla v roce 619 smrt strýce Abú Táliba, čímž byl Muhammad zbaven důležité podpory, a následně i ztráta manželky Chadídzy. Do čela Hášimovců se dostal Abú Lahab, který je jedním ze dvou Muhammadových současníků jmenovaných v Koránu²⁹, je v něm ale proklet (111: 1-5).³⁰ Na tomto místě se shodují s názorem orientalistů, že islámu i jeho stoupencům v Mekce hrozil zánik.³¹

1.2.2 Medínské období

Medínským obdobím nazývají orientalističtí badatelé úsek Muhammadova života (622–632), který byl pro formování islámské obce (arabsky *umma*) zcela klíčový, neboť zde byly položeny základy k jejímu politicko-sociálnímu uspořádání.³² Nebezpečná situace v Mekce přiměla Muhammada, aby hledal nové útočiště. Po neúspěchu v oáze at – Tá'if, nacházející se jižně od Mekky, začal již v roce 620 vyjednávat s představiteli Jathribu. Také tam docházelo k erozi kmenové solidarity v důsledku majetkové diferenciaci společnosti, kterou tvořily dva hlavní arabské kmeny Aus a Chazradž. Letité neshody, které v případě smrti vyžadovaly podle starobylého beduínského zákona krevní mstu, ohrožovaly tamní obyvatelstvo. Navíc byly do těchto sporů zapojeny tři hospodářsky silné židovské kmeny, kmen Qurajza, an – Nadír a Qajnuqá'. V roce 621 uzavřeli představitelé většiny jathribských kmenů s Muhammadem úmluvu v soutěsce al – °Aqaba a zavázali se, že přijmou islám a Muhammada jako proroka a že jej budou chránit před nepřáteli. Postupně došlo k přesídlení asi sedmdesáti muslimů z Mekky do Jathribu, který se začal nazývat Medína (arabsky *Madínat an – Nabí* neboli Město Prorokovo). Muhammad odešel mezi posledními za velmi dramatických okolností v září roku 622, tato událost se nazývá arabsky *hidžra*. Slovo je odvozeno od slovesného kmene *hadždžara*, což původně znamenalo „přerušování kmenových vazeb a navázání nových“, a

²⁹ Dalším současníkem, o kterém hovoří koránské verše, je Zajd, Muhammadův adoptivní syn (súra 33:37), srov. *Korán. Z arabského originálu přeložil Ivan Hrbek*, s. 549.

³⁰ „Zhyňte obě ruce Abú Lahaba, a zhyňul již i on!“; srov. tamtéž, s. 158.

³¹ Srov. HRBEK, Ivan. PETRÁČEK, Karel. *Muhammad*, s. 48–51.

³² Islámská tradice učí, že Korán byl seslán ve třech obdobích: první mekkánské (610-622), medínské (622-630), druhé mekkánské (630-632); srov. MÜLLER, Zdeněk. Religionistická encyklopedie, heslo **korán**, [online]. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., [cit. 25.11.2023], dostupné na [https://rg-encyklopedie.soc.cas.cz/index.php/kor%C3%A1n_\(JKI-1\)](https://rg-encyklopedie.soc.cas.cz/index.php/kor%C3%A1n_(JKI-1))

druhý chalífa³³ ʿUmar ibn al – Chattáb (zemřel 644) ji stanovil za počátek islámského kalendáře.³⁴

V Medíně musel Muhammad řešit jiné problémy než v Mekce. Prvořadé bylo sjednotit roztržštěnou medínskou společnost a upevnit svou pozici náboženského a politického vůdce. O uspořádání vztahů mezi mekkánskými vystěhovalci a medínskými stoupenci referuje tzv. Medínská ústava, dokument zachovaný v nejstarších Muhammadových životopisech. Z jeho textu vyplývá, že islámská obec představuje jeden kmen, jehož členy pojí pouto bratrství.³⁵ Muhammad byl sice uznáván za náboženského vůdce ummy, ale vůdčí politické postavení získal až postupně, o čemž svědčí existence opozice, tzv. *munáfiqún* neboli pokrytců, o kterých často hovoří medínské sůry Koránu.³⁶

Muhammadovým cílem nyní bylo upevnit islám a získat zpět Mekku. V letech 624–630 podnikl řadu válečných výprav proti mekkánským Kurajšovcům a každé vítězství posílilo ummu jak politicky, tak morálně. Zvláště úspěch v bitvě u Badru roku 624 je v Koránu oslavován jako Boží zásah (8:17).³⁷ Mekka nakonec kapitulovala v roce 630 a následně se k Muhammadovi přidaly ostatní arabské kmeny.

V Medíně se také výrazně proměňuje samotný kult. V důsledku vyhocené polemiky s židovskými kmeny, které odmítly uznat Muhammada za proroka a Korán za Boží zjevení, čímž ohrozily Muhammadovo postavení, došlo v kultu k zásadním změnám. Sůry mekkánského období ještě hovoří o navázání islámu na židovskou víru, proto se i první muslimové modlili směrem k Jeruzalému. Když však Muhammad narazil na odpor židovských kmenů, stanovil směrem modlitby (arabsky *qibla*) staroarabskou mekkánskou svatyni Kaʿbu, propojil ji se starozákonním Abrahamem (*Ibráhím*) a zavedl povinnost pouti (*hadždž*), půstu v měsíci ramadánu (*sawm*) a náboženské daně (*zakát*). Povinnost pěti denních modliteb se vyvinula až po Muhammadově smrti³⁸, původně se muslimové modlili pouze třikrát denně.³⁹

Jak islámská tradice, tak orientalističtí badatelé uznávají, že sůry medínského období se od mekkánských liší obsahově i formálně. Muhammad jimi reagoval na

³³ Arabský titul nástupců proroka Muhammada; srov. PAVLINCOVÁ, Helena. *Slovník: Judaismus: Křesťanství: Islám*, heslo **chalífa**, s. 379–380.

³⁴ Srov. HRBEK, Ivan. PETRÁČEK, Karel. *Muhammad*, s. 52–53.

³⁵ Srov. HRBEK, Ivan. PETRÁČEK, Karel. *Muhammad*, s. 56–57.

³⁶ Například sůra Kráva (*al – Baqara*), Kořist (*al – Anfál*), Muhammad a další.

³⁷ „Nejste to vy, kdo je zabil, ale Bůh je zabil; a nevrhals ty, když jsi vrhal, nýbrž byl to Bůh, kdo vrhal...“; srov. Korán. *Z arabského originálu přeložil Ivan Hrbek*, s. 483.

³⁸ Datum úmrtí se uvádí 8. června 632.

³⁹ Jedná se o tzv. Pět pilířů islámu (ar. *arkán ad – dín*), které určují pět základních náboženských povinností: vyznání víry (*šaháda*), modlitba (*salát*), náboženská daň (*zakát*), půst v měsíci ramadánu (*sawm*), pouť do Mekky (*hadždž*); srov. KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*, s. 91–116.

konkrétní události, kterým musel čelit jako politik, zákonodárce, organizátor, soudce a vojevůdce. V jednotlivých verších zaznívají příkazy, zákazy a pokyny týkající se jednak náboženských, tak zcela praktických otázek. Verše se prodlužují, ztrácí se jejich poetičnost, často se opakují stejná témata, která mají hlavně nabádat, vysvětlovat a upřesňovat vydaná nařízení. Mezi medínské súry patří nejdelší koránská súra al – Baqara, která je všeobecně pokládána za nejstarší medínskou súru.⁴⁰

1.3 Korán zapsaný

Muhammadovou smrtí se završilo koránské zjevení, které mělo původně charakter ústní tradice. Korán byl určen především pro přednášení a pro poslech, nesloužil ke čtení, ale k recitaci. První vyznavači islámu byli odkázáni pouze na svoji a Muhammadovu paměť, o čemž velmi výmluvně referuje verš 2:106⁴¹. Podle Hrbka je však pravděpodobné, že někteří muslimové si mohli určité části zjevení zaznamenat, neboť znalost arabského písma, které se vyvinulo z písma Nabatejců⁴², byla mezi arabskými obchodníky běžná. Z medínského období již ale existují důkazy, že Muhammad využíval služeb písařů a sekretářů (arabsky *kátib*), kterým diktoval nejen svou korespondenci, ale i části Koránu bezprostředně po jejich zjevení. Tradice jmenuje dva zapisovatele, Ubajje ibn Ka'ba a Zajda ibn Thábita.⁴³ Čím však přibývalo lidí, kteří si pamatovali, či zapisovali koránské pasáže, tím narůstalo přirozeně i nebezpečí chyb a odchylek od původního textu zjevení. Navíc mnozí muslimové, kteří znali Korán nazpaměť, umírali v bojích, proto se přistoupilo k písemné redakci.

1.3.1 Uthmánská redakce

Za vlády třetího chalífy Uthmána ibn Affána (644-656) vyvstaly vážné spory o správné čtení jednotlivých koránských veršů. Vedle tzv. Hafsina exempláře⁴⁴ kolovaly v mladé islámské říši čtyři celé sbírky Koránu, které byly dále opisovány. Každá z těchto sbírek se těšila místní autoritě, která však nebyla na jiných místech impéria uznávána.

⁴⁰ Srov. *Korán. Z arabského originálu přeložil Ivan Hrbek*, s. 443–478.

⁴¹ „Kdykoliv zrušíme verš nějaký či dáme ti naň zapomenout, přineseme jiný, lepší anebo podobný. Což nevíš, že Bůh je všech věcí mocen?“; srov. *Korán. Z arabského originálu přeložil Ivan Hrbek* s. 453.

⁴² Semitský arabský kmen známý skalním městem Petra na území dnešního Jordánska.

⁴³ Srov. *tamtéž*, s. 65.

⁴⁴ Tradice hovoří o tom, že první chalífa Abú Bakr (632–634) pověřil bývalého Muhammadova sekretáře Zajda ibn Thábita sepsáním Koránu, tento exemplář byl pak předán druhému chalífovi Umarovi ibn al-Chattábovi (634-644), dále jeho dceři Hafse, která byla vdovou po Muhammadovi; srov. *Korán. Z arabského originálu přeložil Ivan Hrbek*, s. 68.

Proto dal chalífa Uthmán podnět k ustanovení zvláštní redakční komise, jejímž úkolem bylo uspořádat Korán do jednotné kanonické podoby. Komise pod vedením Zajda ibn Thábita pracovala v letech 651–656, výsledkem je písemná podoba Koránu, která je dodnes zachována.⁴⁵

Uthmánská redakce určila počet súr a veršů v nich obsažených, uspořádala je do nynějšího pořadí a přidala k nim názvy. Redaktoři seřadili sóry mechanicky, od nejdelší po nejkratší, na počátek zařadili sůru se sedmi verši, Otvíratelku (*al – Fátíha*)⁴⁶, která plní roli jakési modlitby. Tato súra je pro muslimy velmi důležitá, je součástí každé modlitby a recituje se během různých životních událostí. Text Koránu nebyl původně vokalizován, neboť nejstarší arabské písmo neobsahovalo samohlásky, což vedlo k opětovnému odlišnému čtení a až k záměně smyslu slova. Proto byla v 10. století stanovena oficiální doktrína, že Korán lze číst sedmi kanonickými způsoby (arabsky *qirát*). Současné egyptské vydání z roku 1923, které je nyní uznáváno ve většině islámského světa jako kanonické, vychází z kúfského⁴⁷ způsobu čtení a vokalizace.⁴⁸

1.3.2 Korán jako literární památka

Korán je posvátný text muslimů, islámská ortodoxie jej považuje za nestvořené slovo Boží, které bylo postupně zjevováno Prorokovi Muhammadovi.⁴⁹ Jako kniha je rozdělen na 114 kapitol, které se nazývají sóry. Jednotlivé sóry jsou od sebe odděleny ornamentálně orámovaným záhlavím, které obsahuje údaje o pořadovém čísle sóry, její název, určení jejího původu (mekkánská /medínská) a počet veršů. Součástí každé sóry kromě deváté je tzv. *basmala*, arabská slova *bismi lláhi r-rahmání r-rahím* (Ve jménu Boha milosrdného, slitovného), která se postupně stala posvátnou formulí zahajující každou lidskou činnost. Sóry jsou tvořeny různým počtem veršů (*ája*), nejdelší koránská súra *Al-Baqara*⁵⁰ obsahuje 286 veršů, nejkratší sóry mají po třech verších.⁵¹

Pro praktické účely recitace během ramadánových nocí je Korán rozdělen na třicet částí (*džuz*, pl. *adžzá*), každý muslim by měl během tohoto postního měsíce přečíst všechny sóry. Dále se Korán dělí ještě na menší části, které usnadňují muslimům jeho

⁴⁵ Srov. KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*, s. 29.

⁴⁶ Srov. *Korán. Z arabského originálu přeložil Ivan Hrbek*, s. 107.

⁴⁷ Podle islámského učence °Asima ibn Abi al-Najud (z. 745), který pocházel z iráckého města Kúfa.

⁴⁸ Srov. *Korán. Z arabského originálu přeložil Ivan Hrbek* s. 71–80.

⁴⁹ Proti ortodoxii se v 8. století postavila myšlenková škola *mu'tazila* hájící stvořenost Koránu v čase.

⁵⁰ Srov. *tamtéž*, s. 443–478.

⁵¹ Jedná se o sóry *An-Nasr* (Vítězná pomoc), *Al-°Asr* (Osud) a *Al-Kauthar* (Hojnost), srov. *Korán. Z arabského originálu přeložil Ivan Hrbek*, s. 580, 120 a 135.

zapamatování, neboť memorování Koránu je stále součástí náboženské praxe. Muslim, který zná celý Korán nazpaměť, je nositelem čestného titulu *háfiz* a ve společnosti je mu projevoována úcta. Pro mládež se pořádají soutěže v recitování Koránu.

Jazykem Koránu je arabština⁵², jako jazyk, kterým k nim promlouvá Bůh (arabsky *Alláh*), ji muslimové vnímají za dokonalý vzor krásy. Odtud pramení pověstná úcta a obdiv k obsahu i formě Koránu. Muslimové jej nazývají *al-Kitáb* (kniha), *al-Furqán* (spásné rozlišení) nebo *adh-Dhikr* (připomenutí), ke jménu *al-Qur'án* se často přidává přídavné jméno *al-Karím* (drahocenný, ctihodný).⁵³ V islámu existuje doktrína o nedostižné jedinečnosti Koránu (*i'džáz*), která vylučuje jakékoliv pokusy o napodobení posvátného textu (17:88).⁵⁴ Tento verš bývá muslimy nejčastěji citován, aby podpořil argumenty odmítající překlady Koránu do jiných jazyků.

Estetika a působivost Koránu se odráží v islámském umění. Vedle rozvoje zvláštního způsobu zpěvné recitace (*tadžwíd*) se koránské verše staly základním zdrojem ornamentálního umění, které je v islámském světě všudypřítomné. Nejde pouze o výzdobu exteriérů a interiérů kultických (mešity s minarety), nábožensko-vzdělávacích (madrasy), či soukromých staveb (paláce, harémy, citadely, mauzolea), nýbrž i o umění kaligrafie, které přímo rozvíjí estetický potenciál arabského písma.⁵⁵

⁵² Arabštině a jazyku Koránu je věnována samostatná podkapitola.

⁵³ Srov. KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*, s. 28.

⁵⁴ „Rci: ,I kdyby se lidé a džinové spojili, aby něco podobného Koránu tomuto vytvořili, nebyli by schopni přijít s něčím podobným, byť by si vzájemně byli pomocníky.“; srov. *Korán. Z arabského originálu přeložil Ivan Hrbek*, s. 258.

⁵⁵ Pro další informace o islámském umění doporučuji GRUBE, Ernst J. *Islámské umění*. Praha: Artia, 1973.;

dále velmi kvalitně a přehledně zpracované téma K LAPETEK, Martin. *Dějiny islámského umění*, [online] meccaaudio.blogspot.com, [cit. 26.11.2023], dostupné online <https://publi.cz/books/870/index.html#Cover>

2 Problematika překladu Koránu

2.1 Související pojmy: Sunna, tafsír a šarí‘a

Po Muhammadově smrti se ocitla mladá náboženská obec (*umma*) bez charizmatického vůdce. Muhammad zemřel bez mužského potomka a nestanovil svého nástupce. Období volených prvních čtyř chalífů, kteří se nazývají „správně vedení“ (arabsky *al-chulafá ar-rášidún*)⁵⁶, se vyznačovalo nejenom vojenskou, ale i kulturní expanzí islámu. Území islámského státu řízeného chalífou se rozkládalo od Pyrenejského poloostrova, přes severní Afriku, Blízký východ, Střední Asii až po povodí Indu. Rychle se měnící poměry v takto rozsáhlé říši, vnitřní i vnější politické spory a kulturní rozdílnosti měly obrovský vliv na další vývoj islámu.⁵⁷ Dříve než přistoupím k samotné problematice překladu Koránu do cizích jazyků, je třeba ještě zmínit další zdroje islámské právní vědy, neboť její stanovisko je v otázce překladu posvátného textu klíčové.

Koránská zjevení se Muhammadovou smrtí završila, obec však čelila otázce, jak propojit náboženský ideál s neustále se měnící společenskou praxí. V souladu s koránskými verši (7:158)⁵⁸, které přímo hovoří o tradici (*sunna*) dané Muhammadem, se první generace muslimů řídily zprávami o slovech a činech svého Proroka, arabsky *hadíth*. Většina těchto hadíthů se předávala ústně, proto velmi záleželo na řetězci tradentů, kteří byli zárukou spolehlivosti a pravdivosti dané zprávy. Každý *hadíth* tvoří *isnád* (řetězec tradentů, kteří zprávu předávali) a *matn* (samotný text). Postupně byly sebrány do šesti kanonických sbírek, z nichž „Správná sbírka“ (*Kitáb al-džami‘ as-sahih*) al-Bucháriho (z. 870) a „Správná kniha“ (*Kitáb as-sahih*) od Muslima (z. 875) se nazývají společně „dvě správné“ (*as-sahihán*) a dodnes se u sunnitských muslimů těší nejvyšší autoritě. Ší‘ité⁵⁹ mají vlastní tradici, nazývají ji „zpráva“ (*chabar*, pl. *achbár*) a uznávají pouze autoritu čtvrtého chalífy ‘Alího, který je podle nich jediným zákonným nástupcem Proroka Muhammada.⁶⁰

Dalším vodítkem pro první generace muslimů byl *tafsír* neboli koránská exegeze. Korán vedle praktických návodů obsahuje i velmi symbolické a rozporuplné pasáže, které

⁵⁶ Byli to chalífové Abú Bakr (632-634), ‘Umar ibn al-Chattáb (634-644), Uthmán ibn ‘Affán (644-656), ‘Alí ibn Abí Tálíb (656-661).

⁵⁷ Srov. ARMSTRONG, Karen. *Islám*, s. 60–72.

⁵⁸ „Věřte tedy v Boha a posla Jeho, proroka neučeného, jenž věří v Boha a Jeho slova, a následujte jej – snad se octnete na cestě správné.“; srov. *Korán. Z arabského originálu přeložil Ivan Hrbek*, s. 409.

⁵⁹ Islám se velmi brzy kvůli sporům o politické vedení obce rozdělil na dvě hlavní větve: sunnitská většina se řídí tradicí Proroka Muhammada a uznává čtyři pravověrné chalífy, ší‘itská menšina hájí dědičné následnictví v linii potomků Muhammadova bratrance a zetě ‘Alího ibn Abí Tálíba; celá práce se zabývá pouze sunnitskou větví islámu.

⁶⁰ Srov. KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*, s. 47–57.

nelze jednoznačně interpretovat. Během prvních dvou století islámu se stále více projevovala snaha a potřeba vyčíst z Koránu a hadíthů další nábožensky interpretované předpisy, které by odpovídaly na nově vznikající problémy. Proto souběžně s kodifikací sunny začal vznikat systematický právní kodex, jehož hlavními tvůrci byli kvalifikovaní a později státem určovaní vzdělanci (*ʿálim*, pl. *ʿulamá*), kteří měli oprávnění vysvětlovat pravý smysl koránských veršů a vyvozovat z nich praktické důsledky.⁶¹ Byly přijaty čtyři zásady interpretace Koránu: názor znalce (*raʿj*), upřesnění (*istihsán*), názorová shoda znalců (*idžmáʿ*) a analogické odvozování (*qijás*). V současné době je muslimy chápán jako nestvořené a věčné slovo Boží, neboť již v 10. století se prosadil názor islámské ortodoxie o doslovném chápání Koránu. Jejím tehdejším silným protivníkem v otázkách věrouky byl racionální myšlenkový proud *muʿtazila*, který prosazoval učení o stvoření Koránu v čase a obhajoval alegorický výklad (*taʿwíl*). Vítězství ortodoxie však do budoucna znemožnilo kritickou reflexi koránského textu, což mělo vliv i na postoj náboženských autorit vůči jeho překladu. Znalci Koránu rozvíjeli hlavně tradicionalistický *tafsír*, který se opíral o studium *hadíthů*. Novodobý *tafsír* již mnoho invence nepřinesl, přesto se v něm objevují i autoři, kteří kriticky reagují na společenské změny 19. a 20. století.⁶² Mezi dnešními muslimy jsou obecně nejpopulárnější tradicionalistické *tafsíry* damašského právníka Umara ibn Kathír (z. 1373) a perského muslimského historika a právníka Muhammada at-Tabarí (839–923).⁶³

Obecně lze říci, že staré kmenové zvykové právo bylo v islámu nahrazeno Božím zákonem, arabsky *šaríʿa*. Původně slovo znamenalo bezpečnou cestu, obvykle k vodnímu zdroji. V přeneseném významu označuje cestu, kterou ukazuje Bůh. Klasický islám chápe *šaríʿu* jako jednotu Koránu, *sunny* neboli tradice Proroka Muhammada a prvních členů muslimské obce zachycené v *hadíthech*, a právní vědy (*fiqh*), což je následně rozpracovaný soubor norem a pravidel. Cílem islámských právníků (arabsky *faqíh*, pl. *fuqaháʿ*) byla již v době abbásovských chalífů (750–1258) kodifikace právních norem do uceleného systému. Vznikaly právní školy (ar. *madhab*), které se od sebe lišily jak geograficky, tak v míře rigoróznosti. Některé směry zanikly, dodnes se zachovaly čtyři sunnitské *madhaby*, hanafijský, málikovský, šáfiʿovský a hanbalovský. Liberálnější je

⁶¹ Srov. MENDEL, Miloš a KOUŘILOVÁ, Iveta (ed.). *Cesta k prameni: fatwy islámských učenců k otázkám všedního dne*, s. 18.

⁶² Byli to například představitelé islámského reformismu, který představoval intelektuální hnutí 2. pol. 19. století. Autoři hlavně reagovali na společenské důsledky, které přinesl kontakt s Evropou; srov. PAVLINCOVÁ, Helena. *Slovník: Judaismus: Křesťanství: Islám*, heslo **salafija**, s. 434.

⁶³ Srov. KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*, s. 34–46.

madhab hanafijský, vyznačuje se mírností a tolerancí vůči jinověrcům, nejpřísnější je *madhab* hanbalovský, který je dnes uplatňován hlavně v Saúdské Arábii. Ší'ité mají svůj vlastní *madhab*.

Dále je pro sunnitský islám charakteristické, že do 10. století bylo právníkům povoleno používat metodu *idžtihádu* neboli vlastního myšlenkového úsilí, pokud nenacházeli řešení ve výkladu Koránu a tradice. Po „uzavření dveří idžtihádu“ se ustálila praxe, že právníci už mohou jen v mezích svého *madhabu* na základě znalosti dřívějších řešení odpovídat na různé otázky prostřednictvím právního dobrozdání neboli fetvou (arabsky *fatwa*).⁶⁴ Mezi takové specifické otázky patří například problematika překladu Koránu do cizích jazyků.

2.2 Historická podoba Koránu

V průběhu staletí došlo k mnohým změnám a úpravám formální podoby Koránu. Základní kritéria textu a jeho členění již byla pevně stanovena uthmánskou redakcí (viz výše), ale jak se vyvíjelo písmo, použité materiály a grafické úpravy textu, tak se měnila i samotná podoba svaté knihy muslimů. V této části práce přináším malý exkurz do historického vývoje Koránu, abych čtenáři poskytla bližší představu o podobě textu, se kterým mohli pracovat jeho překladatelé.

Jak bylo dříve řečeno, první písemné záznamy koránského zjevení si pořizovali muslimové již za života Muhammada, využívali různé přírodní materiály, například palmové listy, dřevo, kosti nebo kameny. První manuskripty měly podobu kodexu⁶⁵, jejichž jednotlivé listy byly umístěny mezi dvěma deskami. Byly také nalezeny i některé staré rukopisy mající formu svitků.⁶⁶

Jako materiál se užíval pergamen, který byl během 10. a 11. století nahrazen papírem. Změna materiálu přinesla i změnu formátu – vedle jednodílných Koránů, kterým se říkalo *mushaf*, byly vyráběny i Korány vícedílné, většinou třicetidílné. Docházelo také k rozvoji arabského písma, jehož estetiku rozvíjelo umění kaligrafie. Vznikaly Korány různých velikostí, od kapesních až po monumentální, které měly bohatě zdobenou knižní

⁶⁴ Srov. KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu* s. 119–122.

⁶⁵ Zatím nejstarší fragmenty rukopisu Koránu byly v roce 2015 nalezeny v univerzitní knihovně v anglickém Birminghamu, srov. *Student v Birminghamu našel možná nejstarší korán na světě. Vznikl krátce po Mohamedově smrti*. [online]. Hospodářské noviny, rubrika Víkend, 23.7.2015 16:07, aktualizováno, [cit. 26.11.2023], dostupné online <https://vikend.hn.cz/c1-64365840-student-v-birminghamu-nasel-mozna-nejstarsi-koran-na-svete-vznikl-kratce-po-mohamedove-smrti>

⁶⁶ LEEMHUIS, Fred. *From palm leaves to the Internet*, in: MCAULIFFE, Jane Dammen. *The Cambridge companion to the Qur'ān*, s. 146.

vazbu a hojně iluminované stránky. Text byl psán černým inkoustem, pro vokalizační a jiná znaménka se používaly červené a zelené inkousty, oblíbené byly barevné papíry. Některé mushafy byly uchovávány v bohatě zdobeném ochranném krytu. Arabština byla pokládána za posvátný jazyk, opisovači Koránu měli vysoký sociální status a byli ve společnosti velmi vážení, umění kaligrafie se věnovali i někteří slavní panovníci.⁶⁷

Zásadní změnou ve výrobě Koránu byl vynález knihtisku. Zatímco v Evropě došlo k velmi rychlému masovému používání a zdokonalování nové technologie, v islámském světě se začaly Korány tisknout až v 19. století. Již v roce 1485 sultán Bajezíd II. (1447–1512) knihtisk zvláštním výnosem zakázal. Tiskárny, které vznikaly během 16. a 17. století v některých tureckých městech osmanské říše, patřily židovským uprchlíkům ze Španělska, následně Řekům a Arménům, ale nesměly tisknout ani v arabštině, ani v turečtině. Panovala obava, že by muslimské texty mohly být zneuctěny, avšak je také možné, že významnou roli také hrály zájmy písařů a kaligrafů.⁶⁸

První tištěné Korány v arabštině vznikaly v Evropě, nejstarší kopie z italských Benátek pochází z roku 1537, avšak obsahovala tolik chyb, že byl náklad zničen, zachovala se pouze jedna kopie. V roce 1694 v Hamburku vydal německý farář Abraham Hinckelmann celý Korán v arabském jazyce.⁶⁹ Pro rozvoj arabsko-islámských studií a evropské orientalistiky bylo důležité vydání Gustava Leberechta Flügela (1802–1870) publikované v Lipsku roku 1834. Ačkoliv obsahovalo chyby v rozdělení veršů, poskytlo čtenářům text Koránu v arabském originále. Na tzv. Flügelovo číslování veršů odkazovalo mnoho evropských vědeckých studií.⁷⁰

V islámském světě bylo nakonec v roce 1727 v Istanbulu povoleno zřízení tiskárny, která mohla tisknout v turečtině, avšak tisk Koránu a náboženských knih byl nadále zakázán.⁷¹

První Korány byly vytištěny až v druhé polovině 19. století v Káhiře, Istanbulu a v Indii a většinou byly opatřeny *tafsírem*. V současnosti je závazné oficiální egyptské

⁶⁷ Například Džáláluddín Muhammad Akbar neboli Akbar Veliký (1542–1605), panovník Mughalské říše, dále osmanský panovník Sulejman I. Nádherný (1494–1566); srov. DÉROCHE, Francois. *Written Transmission*, in: *The Blackwell companion to the Qur'an*, ed. by Andrew Rippin, s. 173–174.

⁶⁸ LEWIS, Bernard. *Dějiny blízkého východu*, s. 235.

⁶⁹ Srov. DÉROCHE, Francois. *Written Transmission*, in: *The Blackwell companion to the Qur'an*, ed. by Andrew Rippin, s. 183.

⁷⁰ Srov. tamtéž, s. 184.

⁷¹ LEWIS, Bernard. *Dějiny blízkého východu*, s. 236.

vydání z roku 1923, které bylo mnohokrát zkopírováno a vytištěno v celém islámském světě, citace podle tohoto vydání nahradila dřívější Flügelovu.⁷²

Muslimové vždy prokazovali Koránu velkou úctu. Na základě veršů 56:77-79⁷³, které bývají obvykle napsány na předsádkách, se povoluje muslimům dotýkat se Koránu pouze ve stavu rituální čistoty, nemuslimům je dotek zakázán. Byla známa praxe, že pokud se *mushaf* kvůli opotřebovanosti již nemohl používat, byl uložen na určené místo (podobně jako židovské *genízy*)⁷⁴, nebo byl recyklován na další exemplář. Jelikož pro většinu muslimů bylo příliš nákladné pořídit si Korán, byly jeho rukopisy dostupné v islámských institucích nazývaných *waqf*, což byly jakési náboženské nadace, kterým zbožní muslimové odkazovali část svého majetku, většinou nemovitého, určeného k dobročinným účelům.⁷⁵ Od 12. století se objevovalo rituální čtení Koránu na veřejnosti, které bylo financováno právě těmito nadacemi. Tato čtení se někdy odehrávala na pohřebištích na památku zesnulých, jindy byla věnována věřícím v mešitě nebo kolemjdoucím v ulicích.⁷⁶

Moderní média 20. století, od rozhlasu, televize, audio nahrávek na kazetách či CD až po internet a mobilní aplikace, se stala dalšími nositeli Božího slova. Rychlý technologický vývoj vyvolává mezi muslimy otázky týkající se vztahu těchto nových médií a koránského zjevení. Tato debata vychází z podobných pozic, jako debata o přípustnosti překladu Koránu.

2.3 Jazyk Koránu

Již v 1. kapitole jsem zmínila, jak byla pro starověké Araby důležitá poezie. Staroarabský básník uchovával kmenové tradice, vytvářel kolektivní paměť, satirou ostře reagoval na společenskou situaci. Zachovalo se velké množství staroarabských básní (*qasída*), z jejichž jazyka je patrné, že básníci, ač byli příslušníky různých kmenů hovořících vlastními dialekty, používali jakýsi nadkmenový poetický jazyk, který byl

⁷² LEEMHUIS, Fred. *From palm leaves to the Internet*, in: MCAULIFFE, Jane Dammen. *The Cambridge companion to the Qur'ān*, s. 152.

⁷³ „Že toto je věru Korán vznešený, v písmu strážném zapsaný, ať dotýkají se ho jen očištění,“; srov. *Korán. Z arabského originálu přeložil Ivan Hrbek*, s. 141.

⁷⁴ Slovo *geníza* označuje, jak náboženskou povinnost uchovat veškeré texty obsahující Boží jméno, tak místa v synagoze, kam byly tyto opotřebované texty či předměty ukládány; zvláště významná je káhirska *geníza*.

⁷⁵ Srov. DÉROCHE, Francois. *Written Transmission*, in: *The Blackwell companion to the Qur'an*, ed. by Andrew Rippin, s. 180.

⁷⁶ Srov. tamtéž, s. 181.

všem srozumitelný.⁷⁷ Vedle poezie se pěstovala rýmovaná próza (*sadž'*), kterou využívali věštcí (káhinové) k předvídání budoucnosti a dalším magickým úkonům.

V Koránu je použit právě tento univerzální jazyk básníků ve formě *sadž'*, většina slov je arabského původu, v textu se vyskytují i výpůjčky z jiných jazyků, hlavně ze syrštiny, hebrejštiny, aramejštiny, řečtiny a perštiny. Hrbek píše, že Muhammad si vytvářel vlastní slova, kterými chtěl zvláště na počátku svého vystoupení zapůsobit na posluchače, neboť stále je nutné mít na paměti, že Korán byl především určen k tomu, aby mu bylo nasloucháno.⁷⁸

Podle muslimů k Muhammadovi promlouvá samotný Bůh (*Alláh*), a to buď v první osobě čísla jednotného nebo množného, na některých místech jsou mluvčími zřejmě andělé. Text je často uspořádán formou dialogu, avšak není uvedeno, kdo právě hovoří. Typické je použití didaktických podobenství, metafor a přirovnání, využití termínů z obchodního života pro vyjádření náboženských myšlenek.⁷⁹

Proces písemné redakce Koránu za chalífy Uthmána (644–656) se netýkal pouze kodifikace posvátného textu, nýbrž se také ustálila podoba jazyka, ze kterého se později vyvinula klasická i moderní spisovná arabština. Arabština měla roli lingua franca na území celého chalífátu, byla jazykem islámského kultu, ale také jazykem úředním, vědeckým, filozofickým a literárním. I když během 10. a 11. století vznikalo v některých kulturně vyspělých oblastech vědomí národní obrody a hlásal se návrat k národnímu jazyku, vždy byla arabština muslimy vnímána jako posvátný jazyk všech muslimů a Koránu.⁸⁰ Na základě koránského verše (17:88)⁸¹ vznikla doktrína o nedostižné jedinečnosti Koránu (*i'džáz*), která má rozhodující slovo v otázce jeho překladu.

Arabština je semitský jazyk a je pro ni typická tzv. diglosie neboli existence funkční spisovné normy vycházející z jazyku Koránu, která je univerzální pro všechny arabské země, a nářečí. V jednotlivých zemích či oblastech se hovoří dialektem, který nemá normativní psanou podobu. Pro psaný text se používá pouze spisovná arabština ve formě hláskového písma, které nerozlišuje velká a malá písmena, použití diakritických znamének je libovolné. Arabština zapisuje 28 hlásek, většina písmen má čtyři formy –

⁷⁷ Srov. OLIVERIUS, Jaroslav. *Svět klasické arabské literatury*, s. 39.

⁷⁸ Srov. *Korán. Z arabského originálu přeložil Ivan Hrbek*, s. 55.

⁷⁹ Srov. *tamtéž*, s. 60.

⁸⁰ Srov. PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Slovník judaismus, křesťanství, islám*, heslo **šu'úbija**, s.446.

⁸¹ *Korán. Z arabského originálu přeložil Ivan Hrbek*, s. 258.

počáteční, středovou, koncovou a samostatnou, zaznamenávají se dlouhé samohlásky (á, í, ú), pro krátké se používají vokalizační znaménka nebo se nevyznačují vůbec.⁸²

Korán bývá vždy vokalizovaný, aby nedocházelo k žádným změnám v textu, ty islámská právní věda (*fiqh*) přísně zakazuje. Náročný text působí potíže nejen velkému množství muslimů, kteří arabsky nehovoří a musejí se učit Korán nazpaměť, aniž by mu rozuměli, neboť většina náboženského kultu se provádí pouze v arabštině, ale i samotným Arabům, kdy míra porozumění koránskému textu závisí na stupni jejich vzdělanosti a sociálním postavení. V následující části se pokusím nastínit hlavní motivy, které vedly k potřebě překládat Korán do cizích jazyků.

2.4 Historie překlada Koránu

Podle koránského verše 7:67⁸³ bylo Muhammadovo poselství určeno všem lidem. Tato myšlenka se brzy stala obecně přijímanou a většina koránských pasáží byla vykládána univerzálně. V souladu s doktrínou o jedinečnosti a nenapodobitelnosti koránského textu (*i'džáz*) panovala mezi nejstaršími islámskými autoritami shoda v názoru, že doslovný překlad (arabsky *tardžama*) je nemožný. I samotná islámská exegeze (*tafsír*) přistupovala k interpretacím koránských veršů velmi opatrně. Avšak proměnlivá kulturní a společenská situace si během historie islámu vyžádala četné kompromisy přinášející praktická řešení, která byla a stále jsou přijímána jak muslimy, tak i nemuslimy.⁸⁴

2.4.1 Muslimské překlady

Původní muslimové byli pouze Arabové, ale s rozšířením islámu na další území se k islámské obci (*umma*) přidávali další konvertité, zvláště z perských, syrských a berberských oblastí. V období prvních čtyř chalífů byla arabština rozšířena po celé říši nejen jako jazyk úřední, ale především jako jazyk náboženského kultu. První konvertité byli částečně arabizovaní a překlad Koránu pro ně nebyl důležitý.⁸⁵ Historikové nemají žádný důkaz o tom, že by v tomto raném období byl přeložen celý Korán, nicméně existují záznamy hovořící o překlada některých jeho částí. Při formování rané islámské civilizace

⁸² Srov. MENDEL, Miloš. *Muslimové a jejich svět: o víře, zvyklostech a smýšlení vyznavačů islámu*, s. 100–104.

⁸³ „I pravil:, Lide můj, já nejsem v šílenství, já posel jsem Pána lidstva veškerého...“; srov. *Korán. Z arabského originálu přeložil Ivan Hrbek*, s. 400.

⁸⁴ Srov. LEEMHUIS, Fred. *From palm leaves to the Internet*, in: MCAULIFFE, Jane Dammen. *The Cambridge companion to the Qur'an*, s. 155.

⁸⁵ Srov. SAEED, Abdullah. *The Qur'an. An Introduction*, s. 120.

hráli důležitou kulturní roli Peršané, první pokusy byly tedy překlady z arabštiny do perštiny. Uvádí se, že prvním překladatelem byl Muhammadův přítel a společník Salman al-Fárisí (zemřel 656), který přeložil sóru *Al-Fátíha* do perského jazyka. Dále bylo běžnou praxí, že poté, co byly koránské verše odrecitovány v arabštině, mohly být volně parafrázovány do místního lidového jazyka.⁸⁶

V 10. století byl do perštiny přeložen *tafsír* „*Džámi‘ Al-Baján*“ slavného právníka, filologa a historika Abú Dža‘fara at-Tabarí (z. 923), který zahrnoval celý koránský text. V následujících staletích však převládal názor islámských znalců (*‘ulamá*), že Korán se do cizích jazyků překládat nesmí. Určitou výjimku přinášel hanafijský madhab, který povoloval během modlitby recitovat sóru *Al-Fátíha* v perštině.⁸⁷

Změna přišla v 19. století, kdy v mnoha islámských zemích v důsledku tlaku západní koloniální nadvlády docházelo k prosazování nacionalistických tendencí a k probuzení národního uvědomění. Korán byl přeložen do regionálních indických jazyků, jako je urdština (1828), paňdžábština (1870), sindhština (1876), gudžarátština (1879), tamilština (1884) a bengálština (1886). První tištěný turecký překlad vyšel v Káhiře (1842), perský v Teheránu (1855).⁸⁸

V první polovině 20. století se začaly objevovat další tištěné překlady Koránu i v jiných částech Afriky a Asie, jejichž autory byli převážně muslimové. Ne všichni ale překládali přímo z arabského originálu. Korán byl přeložen do jorubštiny (1906), do zanzibarského dialektu svahilštiny (1923), do japonštiny (1920), malajštiny (1923), čínštiny (1927) a indonéštiny (1928). Začaly se objevovat i překlady evropských konvertitů, z nichž nejvýznamnější je anglický překlad „*The Meaning of the Glorious Koran*“ (1930) od Marmaduke (Muhammad) Williama Pickthalla (1875–1936).⁸⁹ V druhé polovině 20. století se zvýšil zájem o akademické studium islámu a vznikaly další překlady. V roce 1993 bylo evidováno kolem 47 jazyků, do kterých byl celý Korán přeložen, dnes jich bude určitě více.⁹⁰

⁸⁶ Srov. SAEED, Abdullah. *The Qur'an. An Introduction*, s. 121.

⁸⁷ Srov. tamtéž, s. 121.

⁸⁸ Srov. tamtéž, s. 123.

⁸⁹ Srov. tamtéž, s. 123.

⁹⁰ Srov. ALI – DINAR, Ali B. *Quran Translated into 114 Languages*. [online]. University of Pennsylvania – African Studies Center [cit. 17.12.2023]. Dostupné na https://www.africa.upenn.edu/Publications/Quran_Translated_13255.html

2.4.2 Nemuslimské překlady

Autoři těchto překladů měli zcela jiné motivace než muslimští překladatelé. Ti se hlavně snažili zprostředkovat Boží slovo těm, kteří neovládali arabský jazyk. Nemuslimské překlady tvoří převážně díla křesťanských kněží a učenců a vznikala hlavně pro polemické účely. Jejich cílem bylo ukázat kulturní vyspělost a nadřazenost křesťanského náboženství a kritizovat islám.

První evropský překlad Koránu vznikl ve 12. století, v době, kdy mnoho Evropanů považovalo islám za politickou a kulturní hrozbu. Opat benediktinského kláštera v Cluny Petr Ctihodný pověřil tým překladatelů prací na mnoha arabských rukopisech, včetně Koránu. V roce 1143 byl dokončen latinský překlad, jehož autorem byl anglický kněz Robert z Kettonu, své dílo nazval „*Lex Mahumet pseudoprophete*“ (Zákon lži proroka Muhammada). Šlo o velmi volný a nepřesný překlad, po nástupu knihtisku byl znovu vydán v roce 1543 v Basileji. V roce 1547 vyšla italská parafráze Kettonova latinského překladu od Andrey Arrivabene. Z italské verze čerpal německý pastor Salomon Schweiger (svůj překlad dokončil v roce 1616), na základě jeho textu vznikl v roce 1641 překlad do holandštiny, jehož autor je neznámý.⁹¹

Kettonův překlad byl nahrazen druhým latinským překladem v roce 1698 a pochází od italského duchovního a profesora arabštiny Ludovica Marracciho (1612–1700). Tento překlad byl tehdejšími jazykovědci vysoce ceněn a navázalo na něj mnoho pozdějších orientalistů. Mezi první překlady pořízené přímo z arabštiny ještě patří francouzský překlad (1647) od Andrého du Ryer (z. 1660).⁹²

Od 18. století se začaly objevovat překlady Koránu do dalších evropských jazyků. Tato díla již mají vědecký charakter a mapují počátky evropské arabistiky a orientalistiky. Významný je první anglický překlad (1734) od George Saleho (1697–1736) pořízený z arabského jazyka a opatřený poznámkami a komentářem. Do angličtiny byl Korán přeložen několikrát. Zvláště překlad duchovního anglikánské církve a učenice Johna Medows Rodwella (1808–1900) používající chronologické řazení jednotlivých súr bývá ve vědeckých kruzích vysoce ceněn. Stejnou metodu použil pro svůj překlad (1950) francouzský orientalista Régis Blachère (1890–1973), na jehož dílo se odvolává český překladatel Ivan Hrbek.⁹³

⁹¹ Srov. SAEED, Abdullah. *The Qur'an. An Introduction*, s. 122.

⁹² Srov. tamtéž, s. 122.

⁹³ Srov. tamtéž, s. 123.

Jak již bylo vysvětleno v části věnované uthmánské redakci, jsou koránské súry v arabském originále řazeny mechanicky od nejdelší po nejkratší, výjimkou je súra *Al-Fátiha* (Otvíratelka) plnící roli jakési úvodní modlitby. Muslimské překlady sledují tuto linii a zachovávají originální pořadí súr. Naproti tomu někteří evropští badatelé, především německý orientalista Theodor Nöldeke (1836–1930), pracovali metodou chronologického uspořádání, která umožňuje blíže sledovat vývoj koránských myšlenek a jejich vliv na vytváření rané muslimské obce (*umma*). Překlady, které používají chronologickou metodu, představují nesmírný vědecký přínos, neboť přinášejí nové poznatky a informace, nicméně pro potřeby náboženského kultu jsou nevhodné.⁹⁴ V následující části se budu zabývat stanovisky, která islámská právní věda (*fiqh*) zaujímá vůči překladům.

2.5 Stanovisko islámské právní vědy

Islám je nábožensko-právní systém, jehož prvotním zdrojem je text Koránu. Na základě koránského verše 17:88⁹⁵ vznikla velmi brzy doktrína o nenapodobitelnosti a jedinečnosti posvátného textu muslimů. Ortodoxní učenci chápali Korán jako přímé slovo Boží, které je věčné a nestvořené, jeho předobraz nazývaný „Matka knihy“ (arabsky *ummul-kitáb*) je uchován na nebesích u Alláha a v arabštině byl seslán prostřednictvím anděla Gabriela (*Džibríl*) Prorokovi Muhammadovi. Z tohoto důvodu byl doslovný překlad (ar. *tarjama*) vždy považován za zakázanou činnost (*harám*).⁹⁶

Tento klasický postoj zastávalo mnoho učenců, mezi nimiž vynikal významný sunnitský duchovní Muhammad az-Zurqání (1645–1710), který tvrdil, že nezáleží na tom, zda jde o doslovný nebo vysvětlující překlad, oba typy jsou vzhledem k mnohovýznamovosti koránských veršů nemožné. Podle jeho názoru by měl překladatel usilovat pouze o překlad výkladu Koránu (*tafsír*), takový překlad je povolen, neboť není náhradou za původní text.⁹⁷

Další zásadní stanovisko zastával představitel islámského reformismu⁹⁸ Rašíd ar-Ridá (1865–1935). Ridá se snažil dokázat, že islám není v rozporu s modernizací, a snažil

⁹⁴ Arabský originál je rozdělen na několik částí, aby umožňoval snadnější zapamatování, dále jsou v textu označena místa, kde se provádí kultická prostrace.

⁹⁵ *Korán. Z arabského originálu přeložil Ivan Hrbek*, s. 258.

⁹⁶ K tématu právní klasifikace srov. KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*, s. 123–127.

⁹⁷ Srov. LEEMHUIS, Fred. *From palm leaves to the Internet*, in: MCAULIFFE, Jane Dammen. *The Cambridge companion to the Qur'án*, s. 156.

⁹⁸ Reformismus je široké intelektuální hnutí, které vzniklo v 2. pol. 19. století jako reakce na politické, hospodářské a kulturní změny způsobené v islámském světě kontaktem s Evropou.

se obnovit jednotu islámu hlásáním návratu k původním tradicím. Arabštinu pokládal za jednotící prvek všech muslimů a pro misijní účely připouštěl tzv. překlad významu Koránu (ar. *tardžama maʿnawī*).⁹⁹

Současné překlady Koránu editují a publikují dvě hlavní konkurenční organizace: Univerzita *Al-Azhar* v Káhíře a „*King Fahd Qur'an Printing Complex for Translating the Noble Qur'an*“ v Medíně.¹⁰⁰ Obě produkují pouze překlady významu (*tardžama maʿnawī*), nicméně mezi jednotlivými učenými stále panují rozdílné názory. Zastánci konzervativního řešení argumentují jak námitkami teologickými, že Boží slovo nelze nijak replikovat, tak lingvistickými, kdy hovoří o dezinterpretaci posvátného textu, což se týká zvláště pasáží, které jsou spojeny s kulturním a jazykovým kontextem arabštiny. Umírněný proud se s konzervativci shoduje v názoru, že adekvátní překlad Koránu není možný, ale v zájmu popularizace islámu (*daʿwa*) připouští překlad jeho významu. Proto řada muslimských autorů ve svých překladech uvádí, že jejich díla představují překlad významu Koránu spíše než Koránu samotného, a jednotlivé stránky jsou doplněny o arabský originál.¹⁰¹ Jiná situace panuje v případě nemuslimských překladů, tam se vložený arabský text vyskytuje pouze v některých exemplářích.

Moderní doba přináší nové výzvy, zásadní změnou v islámské společnosti je její individualizace a globalizace. Islámští učenými mohou dnes prostřednictvím právního dobrozdání (*fatwa*) odpovídat muslimům na jakékoliv otázky týkající se konkrétní životní situace nebo problému. Na internetu vznikají tzv. online fatvy, které představují novou platformu pro komunikaci mezi konzervativní částí veřejnosti a *ʿulamá*.¹⁰² Problematika překladu Koránu zde stále patří mezi hojně diskutovaná témata.¹⁰³

⁹⁹ Srov. LEEMHUIS, Fred. *From palm leaves to the Internet*, in: MCAULIFFE, Jane Dammen. *The Cambridge companion to the Qurʾān*, s. 156.

¹⁰⁰ Srov. WILD, Stefan. Muslim Translators and Translations of the Qurʾan into English.[online]. In: *Journal of Qurʾanic Studies*, vol. 17, no. 3/2015, s. 158-182, [cit. 27.11.2023], dostupné online <https://www.jstor.org/stable/44031087>

¹⁰¹ Srov. MENDEL, Miloš. *Muslimové a jejich svět. O víře, zvyklostech a smýšlení vyznavačů islámu*, s. 93.

¹⁰² Srov. MENDEL, Miloš a Iveta KOUŘILOVÁ, ed. *Cesta k prameni: fatwy islámských učenců k otázkám všedního dne*, s. 30.

¹⁰³ Například srov. *Fatwa*. [online]. Islamweb.net 2023. [cit. 27.11.2023], dostupné na <https://www.islamweb.net/en/fatawa/65/translation-of-the-quran>, dále srov. *Qur'aan And Commentary*. [online]. FatwaIslam.Com 2023. [cit. 27.11.2023], dostupné na <https://www.fatwaislam.com/fis/index.cfm?scn=fd&ID=378>.

3 České překlady Koránu

3.1 Reflexe islámu v české kultuře

České země nebyly v průběhu dějin v bezprostředním kontaktu s islámskou civilizací. Nicméně v nich docházelo ke spontánnímu procesu mezikulturní výměny, jehož stručný nástin se pokusím shrnout v této části práce.

Nejstarší zprávy o islámu na území Velké Moravy a raného přemyslovského státu pocházejí z 9. století. Archeologické nálezy islámských mincí dokládají přítomnost dálkového obchodu, hlavním vývozním zbožím byl med, vosk, kožešiny a otroci. První písemná zmínka je součástí legendy *Život sv. Konstantina-Cyrila*, píše se v ní o světcových misiích k Arabům, text obsahuje některé věroučné údaje o islámu a části Koránu přeložené z řečtiny.

Dalšími zdroji nejstarších písemných památek dokládajících přítomnost islámského prvku v českých zemích je historicko-geografická literatura. Známa je zpráva židovského obchodníka a cestovatele pocházejícího z muslimského Španělska Ibráhíma Ibn Ja'kúba o Praze, kterou zřejmě navštívil kolem roku 965. Většina těchto nejstarších písemných památek však nepochází z pera domácích autorů. Až v období křížových výprav ve 12.–13. století se objevují stručné zprávy místních kronikářů o české účasti v bojích proti muslimům.¹⁰⁴

V období vrcholného středověku docházelo k rozvoji latinsky i česky psané literatury a díky překladům a adaptacím přejatých orientálních motivů vznikalo více děl s islámskou tematikou. Hlavní slovo však měly náboženské polemiky, které podávaly značně zkreslené představy islámské věrouky, a hagiografická literatura, jež přispívala k rozšíření velmi negativního obrazu muslimů jako úhlavních nepřátel křesťanů. Další zdroj poznání muslimských zemí tvořily cestopisy – *Milion*¹⁰⁵ benátského kupce a cestovatele Marca Pola (1254–1324) se zde šířil v rukopisné české verzi.¹⁰⁶ Nelze také opomenout vliv středověkých islámských přírodních věd, za jejichž hlavního představitele byl v českých zemích považován všestranný učenec, filozof a lékař Abú Alí Ibn Síná, latinsky Avicenna (970–1027).¹⁰⁷

¹⁰⁴ Srov. MENDEL, Miloš, OSTŘANSKÝ, Bronislav, RATAJ, Tomáš. *Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*, s. 156–158.

¹⁰⁵ POLO, Marco. *Milión neboli, O zvycích a poměrech ve východních krajích*. Přeložil Václav BAHNÍK, Klub čtenářů (Odeon). Praha: Odeon, 1989.

¹⁰⁶ Srov. MENDEL, Miloš, OSTŘANSKÝ, Bronislav, RATAJ, Tomáš. *Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*, s. 163.

¹⁰⁷ Srov. tamtéž, s. 164–182.

Se vstupem Osmanů do Evropy v 15. století a dobýváním území Balkánu souvisí počátek vnímání islámu jako tureckého náboženství. Jedním z nejstarších českých prvotisků dokládajících tehdejší zájem veřejnosti o islám je drobný spisek nazývaný *Život Muhammadův*, který vyšel v Plzni v roce 1498 u Mikuláše Bakaláře. Ten jej zřejmě sám přeložil z latiny.¹⁰⁸ Dalším oblíbeným žánrem byly v té době křesťanské poutnické cestopisy. Zvláště velmi oblíbený byl cestopis *Cesta z Čech do Jeruzaléma a Kaira*¹⁰⁹ cestovatele a člena jednoty bratrské Martina Kabátníka, který svou pouť vykonal v letech 1491 až 1492.¹¹⁰

V 16. století vtáhli Turci několikrát do Uher, kdy bezprostředně ohrozili hranice habsburské monarchie. Tyto události měly přímý vliv na českou veřejnost. Vedle knihtisku se rozvíjely tištěné noviny, které se staly hlavními válečnými zpravodajskými médii a které podporovaly hlavně protitureckou propagandu. Vznikala však také naučná literatura pojednávající o tureckých zvycích a tradicích, autory těchto etnografických spisů byli většinou navrátilci z tureckého zajetí.¹¹¹

Velký vliv na reflexi islámu v českých zemích měly náboženské polemiky,¹¹² z nichž nejznámější napsal český evangelický šlechtic a politik Václav Budovec z Budova (1551–1621). Jeho česká polemika s Koránem, která vyšla v roce 1614 pod názvem *Antialkorán*, na dlouhou dobu ovlivnila protiislámský diskurz. Text je rozdělen do tří dílů, stěžejní část tvoří druhý díl, ve kterém shrnuje obsah jednotlivých súr (tzv. azoary, kterých je dohromady 124). Autor si z každé kapitoly vybírá pouze některé informace, které volně parafrázuje a hodnotí. Vše, co se v Koránu neshoduje s Biblií, Budovec odsuzuje a označuje za lež. Závěrečnou část díla tvoří teologický traktát o směřování běhu světa k Poslednímu soudu. Za apokalyptický národ Góga a Magóga předpovězeného v Biblii označuje Turky a hlásá, že povinností každého křesťana je proti nim bojovat.¹¹³

Podobně i pozdější literatura odrážela témata tureckého nebezpečí, populární byly kramářské písně či laická dramatická tvorba 17. – 18. století, k jejímž typickým motivům

¹⁰⁸ Srov. MENDEL, Miloš, OSTŘANSKÝ, Bronislav, RATAJ, Tomáš. *Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*, s. 185–186.

¹⁰⁹ KABÁTNIK, Martin, VAJDLOVÁ, Miloslava (ed.). *Cesta z Čech do Jeruzaléma a Egypta r. 1491-1492*. Litomyšl: Regionální muzeum, 2019.

¹¹⁰ Srov. MENDEL, Miloš, OSTŘANSKÝ, Bronislav, RATAJ, Tomáš. *Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*, s. 188.

¹¹¹ Srov. tamtéž, s. 193-195.

¹¹² Srov. RATAJ, Tomáš. *Strom, který roste vzhůru nohama*. [online]. Dingir, 4/2001. [cit. 27.11.2023], dostupné na <https://dingir.cz/archiv/Dingir401.pdf>

¹¹³ Srov. MENDEL, Miloš, OSTŘANSKÝ, Bronislav, RATAJ, Tomáš. *Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*, s. 199–201.

patřilo turecké zajetí. O vzdálenějších muslimských oblastech referovali mnohdy velmi jednostranně katoličtí misionáři.¹¹⁴

V průběhu 19. století, které bylo obdobím kulturní a jazykové emancipace, byly vydávány vědecké články a knihy, vznikaly časopisy přinášející nové informace o islámské kultuře a náboženství, objevovaly se první překlady arabské poezie a prózy. Zásadním obratem ve formování islámského diskurzu byl vznik orientalistiky jako nezávislého vědeckého oboru na pražské univerzitě, který se dodnes snaží zprostředkovávat badatelskou a vědeckou činnost široké veřejnosti. Významným počinem bylo v roce 1922 založení *Orientálního ústavu* z podnětů českých badatelů a tehdejšího prvního československého prezidenta T. G. Masaryka. Tato významná instituce zaštiťující studium orientálních jazyků a kultur začala v roce 1945 vydávat časopis *Nový Orient*, který vychází dodnes.¹¹⁵

První muslimská obec vznikla až na území Československa. Již dříve se zde usazovali muslimové, většinou to však byli přistěhovalci z muslimských zemí anektovaných habsburskou monarchií nebo muslimové z nově vzniklého Sovětského svazu. Ti však netvořili žádnou celistvou skupinu a scházeli se hlavně na základě národnostní příslušnosti. Teprve v roce 1934 byla založena *Muslimská náboženská obec*, ústředí měla v Praze a členy byli zahraniční studenti žijící v ČSR, muslimští zaměstnanci zastupitelských úřadů a velmi významnou skupinu tvořili čeští konvertité. V roce 1937 začali vydávat český časopis *Hlas*, ve kterém formulovali své požadavky vůči sekulárnímu státu, ale také zveřejňovali své politické postoje a prováděli misijní činnost. Po roce 1945 obec stagnovala, k oživení došlo až v roce 1991, kdy bylo založeno *Ústředí muslimských náboženských obcí* a muslimská obec se mohla nadále rozvíjet s mnoha proměnami až do současné podoby.¹¹⁶

¹¹⁴ Srov. MENDEL, Miloš, OSTŘANSKÝ, Bronislav, RATAJ, Tomáš. *Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*, s. 212–219.

¹¹⁵ Srov. tamtéž, s. 222–234.

¹¹⁶ K dějinám muslimské náboženské obce v Československu a po roce 1989 srov. MENDEL, Miloš, OSTŘANSKÝ, Bronislav, RATAJ, Tomáš. *Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*, s. 333–406.; srov. MENDEL, Miloš. *Muslimská náboženská obec v českých zemích (1934–1945)*. [online]. Religio. 1996, roč. 4, č. 2, s. [167]–182, [cit. 27.11.2023], dostupné na <https://digilib.phil.muni.cz/cs/handle/11222.digilib/124766>, dále ČERVENKOVÁ, Denisa a RETHMANN, Albert-Peter. *Islám v českých zemích*. Praha: CMS – Center for Migration Studies, 2009.

3.2 Korán v českých zemích

Dříve než přistoupím k jednotlivým překladům, ráda bych se ještě zmínila obecně o výskytu Koránu v českých zemích. Již výše jsem uvedla Budovcův *Antialkorán* a jeho vliv na českou veřejnost. Na počátku 18. století se studiem Koránu prostřednictvím Maracciho latinského překladu, který nahradil první latinský překlad od Roberta Kettona, zabýval arménský obchodník a spisovatel Georgius Deodatus (z. 1740), zakladatel první kavárny v Praze. Studiu koránských veršů se také věnoval významný český filolog a zakladatel slavistiky Josef Dobrovský (1753–1829). První pokusy různých autorů o překlady některých súr a veršů či úvahy o Koránu se objevily během 19. století v různých časopisech.¹¹⁷

Následně ve 20. století vznikly tři zásadní české překlady, kterým je věnována tato práce, a to překlad Ignáce Veselého (1885–1964), Richarda Nykla (1885–1958) a Ivana Hrbka (1923–1993). Dále se v roce 1934 v tehdejší Československu objevil výtisk německého Koránu překladatele Lazara Goldschmidta (1871–1950).¹¹⁸ Vedle těchto překladů se v Česku v devadesátých letech šířilo neprodejné vydání *Svatého Koránu* islámského heterodoxního hnutí *ahmadíja*, které je celé k dispozici na internetových stránkách. Tento překlad byl pořízen podle anglické předlohy, obsahuje arabský originál a každá súra je opatřena rozsáhlým úvodním komentářem.¹¹⁹ Hodnocení tohoto překladu je rozporuplné, a to jak z řad českých muslimů, tak badatelů.¹²⁰

3.3 Překlad Ignáce Veselého

Českým překladům Koránu je v domácí literatuře věnováno poměrně málo prostoru. Většinou se jedná o encyklopedické údaje nebo o stručné informace doplňující nějaké obsáhlejší téma. V případě prvního celého českého překladu Koránu jsem veškeré informace čerpala z článku Jaroslava France, vědeckého pracovníka Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci¹²¹, a z příspěvků k tématu od

¹¹⁷ Srov. MENDEL, Miloš, OSTRÁNSKÝ, Bronislav, RATAJ, Tomáš. *Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*, s. 219.

¹¹⁸ Srov. tamtéž, s. 220.

¹¹⁹ Srov. *Svatý Korán*. [online]. Ahmadíja Muslimský Spolek Česká republika 2023, [cit. 28.11.2023]. Dostupné na <https://www.ahmadija.cz/knihy/svaty-koran/>

¹²⁰ Srov. MENDEL, Miloš, OSTRÁNSKÝ, Bronislav, RATAJ, Tomáš. *Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*, s. 221.

¹²¹ FRANC, Jaroslav. *Ignác Veselý: teolog mezináboženských vztahů a překladatel Koránu*, [online], in: *Studia theologica* 4, 2014, s. 192-210, [cit. 28.11.2023]. Dostupné na https://studiatheologica.eu/artkey/sth-201404-0012_IGNAC_VESELY_TEOLOG_MEZINABOZENSKYCH_VZTAHU_A_PREKLADATEL_KORANU.php

předních českých islamologů, z nichž nejrozsáhlejší zpracování lze nalézt v kapitole *Korán v českých zemích*¹²². Bohužel dnes jsou osobnost a dílo Ignáce Veselého neprávem opomíjeny, podle Franc se nezachovala žádná pozůstalost, a tak lze při studiu jeho odkazu vycházet pouze z článků, které publikoval v *Časopise katolického duchovenstva*.¹²³ Všechny texty jsou k dispozici v internetové podobě.¹²⁴

3.3.1 Životopis

Ignác Veselý byl český teolog, římskokatolický kněz a překladatel. Narodil se 3. února 1885 v Benešově. V Praze studoval teologii a filozofii, ovládal několik jazyků včetně hebrejštiny a arabštiny. Byl žákem profesora Jaroslava Sedláčka (1860–1925), znalce semitských jazyků a autora první mluvnice arabštiny z roku 1898. Po studiích působil krátce v Praze, od roku 1913 byl kaplanem v Benátkách nad Jizerou, od roku 1946 kapitulním děkanem ve Staré Boleslavi. Na penzi se uchýlil zpět do Benátek nad Jizerou, kde 16. ledna 1964 zemřel.¹²⁵

Celý život se věnoval kněžské službě, vedle toho psal a publikoval vědecké články a intenzivně se zajímal o židovství a islám. Franc se domnívá, že jeho motivací mohlo být důkladné poznání monoteistického prostředí, ve kterém vznikl Starý zákon, a jeho vliv na utváření islámu, na což usuzuje z článků publikovaných v *Časopise katolického duchovenstva*.¹²⁶ Tyto texty lze také považovat za odborný komentář ke koránským veršům, neboť v nich odkazuje na svůj překlad. Především je však třeba dílo Ignáce Veselého vnímat v kontextu doby, kdy studium orientálních náboženství bylo v akademických kruzích velmi rozšířené.¹²⁷ Pro doplnění lze jmenovat Aloise Musila (1868–1944), předního českého orientalistu a arabistu, který byl také katolickým knězem.¹²⁸

¹²² Srov. Srov. MENDEL, Miloš, OSTRÁNSKÝ, Bronislav, RATAJ, Tomáš. *Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*, s. 219–222.

¹²³ Srov. FRANC, Jaroslav. *Ignác Veselý: teolog mezináboženských vztahů a překladatel Koránu*, s. 193.

¹²⁴ Srov. Veselý Dr. Ignác. [online]. Depositum katolické teologické fakulty, [cit. 28.11.2023]. Dostupné na <http://depositum.cz/knihovny/ckd/index.php?txgame%3Atyp=1&txgame%3Aid=356&dle=autor>

¹²⁵ Srov. FRANC, Jaroslav. *Ignác Veselý: teolog mezináboženských vztahů a překladatel Koránu*, s. 193.

¹²⁶ Jde například o články *Závislost Mohamedova na židovství, Starozákonní osoby v Koránu, V jakém rozsahu znal Mohamed dekalog*, srov. Veselý Dr. Ignác. [online]. Depositum katolické teologické fakulty, [cit. 28.11.2023]. Dostupné na

<http://depositum.cz/knihovny/ckd/index.php?txgame%3Atyp=1&txgame%3Aid=356&dle=autor>

¹²⁷ Srov. FRANC, Jaroslav. *Ignác Veselý: teolog mezináboženských vztahů a překladatel Koránu*, s. 194.

¹²⁸ Srov. MUSIL, Alois, ŽDÁRSKÝ, Pavel (ed.). *Ze světa islámu*. Praha: Akropolis, 2014.

3.3.2 Překlad Koránu

Nejvýznamnějším dílem Ignáce Veselého je první překlad celého Koránu do češtiny. Jeho nakladatel Karel Cvrk původně uvažoval o vydání Koránu z anglického překladu, nakonec se však obrátil na akademickou obec, přímo na profesora Sedláčka, který mu doporučil svého žáka Ignáce Veselého.¹²⁹ Veselý na překladu pracoval již v době svých vysokoškolských studií. První část (súry 1–7) byla vydána v roce 1913, druhá část (súry 8–35) mohla vyjít až po skončení první světové války v roce 1923, poslední svazek (súry 36–114) byl publikován o dva roky později.¹³⁰ Druhé, poopravené vydání je z roku 1945.¹³¹

Korán v překladu Ignáce Veselého z roku 1945 je opatřen červenou knižní vazbou s českým a arabským podnadpisem. Úvodní slovo nakladatele (pořadatele) zmiňuje přítomnost islámu v českých zemích a obrací se i na čtenáře z řad českých konvertitů. Kniha obsahuje překladatelovu předmluvu přinášející základní informace o vzniku a formě Koránu a je doplněna obrazovou přílohou, která narušuje originální koncepci díla.¹³²

Jak Veselý píše v předmluvě, vycházel ve svém překladu z latinského překladu Koránu od Ludovica Marracciho (1612–1700) z roku 1698, který nahradil první latinský překlad od Roberta Kettona. Veselý převzal jeho číselné rozdělení veršů, pořadí súr od nejdelší po nejkratší odpovídá arabskému originálu. Z poznámek pod čarou, které vysvětlují některé verše, je však patrné, že se opíral ještě o anglický překlad od George Saleho (1697–1736) pořízeného z arabského jazyka a opatřeného poznámkami a komentářem. Dále vycházel z odborné literatury, kterou měl tehdy k dispozici.¹³³ Veselý přiznával nedokonalost svého překladu, pokud se musel odchýlit od doslovného překladu, vložil slova, která nejsou v originále, do závorek. Jako teolog si byl vědom skutečnosti, že znalosti jazyka a kontextu jsou k pochopení koránského textu nezbytné, ale nezaručují autentický výklad posvátného textu.¹³⁴

Následující překladatelé podrobili Veselého překlad drtivé kritice. Jeho současník a autor druhého překladu Alois Richard Nykl (1885–1958) ve své předmluvě Veselému

¹²⁹ Srov. FRANC, Jaroslav. *Ignác Veselý: teolog mezináboženských vztahů a překladatel Koránu*, s. 203.

¹³⁰ Srov. tamtéž, s. 202.

¹³¹ *Korán, islámský zákon MOHAMEDA, syna Abdullahova*, přeložil I. Veselý, druhé vydání, poopravené, Praha: Orientální bibliotéka, 1945.

¹³² Arabský originál Koránu neobsahuje žádné ilustrace, pouze kaligrafické značky.

¹³³ Zmíněni jsou němečtí orientalisté Theodor Nöldeke (1836–1930), Heinrich Leberecht Fleischer (1801–1888) a rakouský orientalista Aloys Sprenger (1813–1893).

¹³⁴ Srov. FRANC, Jaroslav. *Ignác Veselý: teolog mezináboženských vztahů a překladatel Koránu*, s. 204.

vyčítá, že „se přidržel hlavně Maracciho a Sale-a; není viděti, že by si byl osvojil arabštinu v dostatečné míře a jeho čeština úplně postrádá vlastností básnických, které by nedostatek vědeckosti nějak nahradily.“¹³⁵ Podobně negativní závěry vyvozuje autor třetího překladu Koránu do českého jazyka Ivan Hrbek (1923–1993), když v doslovu vyslovuje pochybnosti, že by Veselý pracoval s arabským originálem. Překlad hodnotí jako „zastaralý, vysvětlivky pod čarou podávají jen nejstručnější informace a jsou poplatné tehdejšímu katolickému postoji vůči Koránu a islámu vůbec a zcela opomíjejí pokrok vědeckého bádání.“¹³⁶ Nicméně ihned dodává, že jde o standartní evropský překlad bez zásadních chyb.¹³⁷

Ignác Veselý byl především teolog, své komentáře psal z pozice věřícího křesťana, který sice na jedné straně vyjadřuje vůči islámu úctu a respekt, ale na druhé straně proti sobě staví „pravé“ a „falešné“ náboženství a ke Koránu přistupuje jako k posvátnému textu ne-křesťanské tradice. Poznámky pod čarou často obsahují srovnání s konkrétní biblickou pasáží, pro Muhammadovo chování používá nevhodné výrazy „předstírá“, „napodobuje“ aj. Pro dnešního čtenáře je nepřijatelné tehdejší označení muslimů za „mohamedány“, které Veselý ve svém textu hojně užívá. Tento dnes pejorativní název se v Čechách běžně používal v druhé polovině 19. století i později,¹³⁸ avšak Nyklův překlad z roku 1934 již toto slovo nahrazuje výrazem „muslim“.¹³⁹

Zajímavá je skutečnost, že Veselého překlad Koránu byl zřejmě přijat českými muslimy, jak se píše v předmluvě k novému vydání: „Nemalou ochotu projevil při novém vydání rajs el Medžlis Moslimské náboženské obce v Praze, která tohoto prvního českého vydání koránu používá.“¹⁴⁰ Důvodem by zřejmě mohl být srozumitelný a čtivý jazyk, ale také fakt, že do roku 1934, kdy byl vydán další koránský překlad, zde neměli čeští konvertité žádný jiný k dispozici.

3.4 Překlad Aloise Richarda Nykla

Jak již bylo výše řečeno, i dalšímu českému překladateli a jeho dílu jsou v domácí odborné literatuře věnovány pouze stručné odstavce. Nedávno se však mezi významné badatelské počiny zařadilo studium Nyklovy obsáhlé pozůstalosti, kterou v letech 2013–

¹³⁵ Korán. První úplný překlad z arabštiny pořídil Dr. A. R. Nykl, s. XV.

¹³⁶ Korán. Z arabského originálu přeložil Ivan Hrbek, s. 781.

¹³⁷ Srov. tamtéž, s. 781.

¹³⁸ Srov. MENDEL, Miloš. *Muslimové a jejich svět. O víře, zvyklostech a smýšlení vyznavačů islámu*, s. 172.

¹³⁹ Korán. První úplný překlad z arabštiny pořídil Dr. A. R. Nykl, s. IX.

¹⁴⁰ Korán, islámský zákon MOHAMEDA, syna Abdullahova, s. VII.

2015 zpracoval Josef Ženka (nar. 1983), vědecký pracovník Katedry Blízkého východu FF Univerzity Karlovy. Z jeho monografie *Alois Richard Nykl. Padesát let jazykozpytce a filosofa*¹⁴¹ jsem čerpala většinu informací uvedených v této části práce.

3.4.1 Životopis

Alois Richard Nykl se narodil 13. prosince 1885 v hájovně zvané Kachní Louže, poblíž osady Radlice v okrese Kolín. Jeho otec byl panským hajným, a proto dětství strávil na různých hájovnách v černokosteleckých lesích. Studoval na Československé obchodní akademii, kde se již začal projevovat jeho talent na cizí jazyky. Ihned po studiích odjel pracovat jako obchodní korespondent do Švýcarska a Německa. Při svém prvním pobytu v USA (1905–1907) učil v St. Louis české imigranty anglicky, později odjel do Chicaga, kde se živil jako novinář. Důležitým byl pro něj pobyt v Mexiku (1907–1909), kde se stýkal s tamní syrskou komunitou a věnoval se arabskému jazyku. Poté se nakrátko vrátil do Evropy, ale ještě téhož roku odcestoval do Egypta, kde pobyl dva roky. Ve svých pamětech píše, že se v Káhiře pravidelně stýkal s šejchy z islámské univerzity *al-Azhar* a hovořil s nimi o arabské a perské literatuře.¹⁴² Zde se také ztotožnil s některými principy islámu a začal pracovat na překladu Koránu. Nykl se v Egyptě živil různými způsoby, jako úředník zahraničních firem nebo turistický průvodce. Byla to zřejmě finanční tíseň, která ho donutila opět se vydat na cestu.¹⁴³ V roce 1911 vyplul do Japonska a strávil tam dalších pět let. Opět vystřídal několik zaměstnání, spolupracoval s českým podnikatelem K. J. Horou, společně vytvořili první dopravní značení v Japonsku a založili první motoristický časopis *Džidosha* (japonsky automobil). Nykl zde napsal svou první knihu, motoristického průvodce po Japonsku.¹⁴⁴

Z Japonska odjel Nykl do Ameriky, neboť zatoužil po univerzitním vzdělání. I když si na studia musel vydělávat úřednickou prací, získal již v roce 1918 na Chicagské univerzitě titul bakaláře v oboru románských jazyků. Během magisterských studií vyučoval španělštinu přímo na univerzitě, diplom obdržel v roce 1919. Na doktorská studia si vydělával prací učitele francouzštiny a v roce 1921 je zdárně završil diplomem

¹⁴¹ NYKL, A. R., ŽENKA, Josef, ed. *Alois Richard Nykl: padesát let cest jazykozpytce a filosofa*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016.

¹⁴² Srov. NYKL, A. R., ŽENKA, Josef, ed. *Alois Richard Nykl: padesát let cest jazykozpytce a filosofa*, s. 396–397.

¹⁴³ Srov. tamtéž, 20–23.

¹⁴⁴ Srov. tamtéž, s. 24.

z románských jazyků. V USA také získal americké občanství, takže mohl svobodně cestovat do Evropy a navazovat styky s věhlasnými orientalisty.

Ačkoliv nikdy nevystudoval arabštinu na univerzitě, jsou jeho vědecké úspěchy spojeny právě s arabskou literaturou. Neustále pracoval na překladu Koránu, studoval arabsko-andaluské rukopisy, v tisku publikoval další studie a články. V granadské Alhambře rozluštil všechny do té doby nerozluštitelné arabské nápisy, čímž se zařadil mezi zakladatele španělské arabistiky. V letech 1932–1934 pobýval delší dobu v Československu, kde v roce 1934 vyšel jeho úplný překlad Koránu.¹⁴⁵

Po vypuknutí druhé světové války se Nykl vrátil do Ameriky a v letech 1941–1944 vyučoval portugalštinu a japonštinu na Harvardské univerzitě. Ve stejné době přednášel o arabsko-andaluské literatuře v Mexiku, kam v roce 1951 přesídlil na odpočinek. Chtěl zde dokončit své paměti, ale náhle oslepl na jedno oko a druhé se také začalo zhoršovat. Psychicky vyčerpaný a zcela bez prostředků se musel vrátit do USA, kde sice ještě získal zaměstnání na univerzitě, ale konec života strávil v chudobě. Nykl zemřel 5. prosince 1958 po tříměsíčním boji s rakovinou ledvin.¹⁴⁶

V šedesátých letech se na základě Nyklovy poslední vůle uskutečnil převoz majetku a literární pozůstalosti z USA do Náprstkova muzea. Bohužel se z ní ztratila část týkající se let 1938–1951.¹⁴⁷

3.4.2 Překlad Koránu

Profesor A. R. Nykl a jeho dílo je v Čechách neprávem opomíjeno, ačkoli patří bezesporu mezi výjimečné postavy světové orientalistiky. Pro dnešní badatele jsou fascinující jeho jazykové schopnosti, uvádí se, že hovořil šestnácti a četl dvaceti osmi jazyky¹⁴⁸. Byl nesmírně vzdělaný a obeznámený s vědeckou literaturou v mnoha oborech. Ohromující byl rozsah jeho odborných znalostí. V zahraničí jsou jeho překlady arabské poezie do angličtiny a španělštiny považovány za klíčová díla, na něž navazují další autoři.¹⁴⁹

¹⁴⁵ Srov. NYKL, A. R., ŽENKA, Josef, ed. *Alois Richard Nykl: padesát let cest jazykozpytce a filosofa*, s. 30–32.

¹⁴⁶ Srov. tamtéž, s. 34.

¹⁴⁷ Srov. tamtéž, s. 35.

¹⁴⁸ Srov. tamtéž, s. 36.

¹⁴⁹ Srov. tamtéž, s. 16.

Mezi českými badateli je Nykl znám především jako překladatel Koránu do českého jazyka.¹⁵⁰ Pravděpodobně začal překládat v Egyptě v letech 1910–1911, kdy již ve věku 25 let přeložil několik prvních súr. Oslovil jak nakladatele Jana Ottu (*Ottův slovník naučný*), tak Českou akademii císaře Františka Josefa, obě instituce však v Čechách neznámého autora odmítly vydat.¹⁵¹ Nevzdal se a na překladu pracoval i během svého pobytu v Japonsku v letech 1911–1916, do deníku si poznamenal, že jednu třetinu už má hotovou.¹⁵² Celý překlad pak dokončil v roce 1926 v Mexiku, kde pobýval u svých českých přátel.¹⁵³

Díky práci na překladu Koránu se Nykl začal stýkat s českými orientalisty. Již v roce 1924 plánoval vydat svůj překlad v edici *Knihy východní*, kterou vedl slavný český indolog Vincenc Lesný (1882–1953). Je otázkou, proč k vydání nedošlo, Nyklův překlad se u Lesného nacházel od roku 1928 do 1934.¹⁵⁴ Během hospodářské krize ve třicátých letech přišel Nykl o značnou část svých úspor, což ho zavedlo na pár měsíců zpět do Čech, kde konečně na podzim roku 1934 vyšel jeho překlad Koránu v nakladatelství Leopolda Mazáče. Kniha byla rychle vyprodána, roku 1938 se dočkala druhého vydání. Ke třetímu vydání, ačkoliv o něm Nykl uvažoval po skončení druhé světové války, již nedošlo.¹⁵⁵

Vydání z roku 1934¹⁵⁶, které je považováno za druhý úplný český překlad, je opatřeno tmavě zelenou knižní vazbou s českým názvem a arabskými verši (56:77–79).¹⁵⁷ Na úvodní stránce se nachází arabský text súry *Otvíratelky (Al-Fátiha)*, v Nyklově překladu *Súra úvodní*. Hned dále v podtitulku autor uvádí, že jde o první úplný překlad pořízený z arabštiny. Zde zřejmě došlo k nedorozumění, neboť se Nykl mylně domníval, že Veselého překlad nebyl dokončen.¹⁵⁸

V předmluvě se Nykl věnuje historii překladu, komentuje články a knihy zabývající se islámem, popisuje okolnosti své práce na překladu. Jde o výrazně

¹⁵⁰ Podrobnější informace o okolnostech vzniku a vydání Nyklova překladu jsou ve vlastnictví Josefa Ženky, který připravuje monografii věnovanou vědecké práci A. R. Nykla, srov. NYKL, A. R., ŽENKA, Josef, ed. *Alois Richard Nykl: padesát let cest jazykozpytce a filosofa*, pozn. 57, s. 23.

¹⁵¹ Srov. NYKL, A. R., ŽENKA, Josef, ed. *Alois Richard Nykl: padesát let cest jazykozpytce a filosofa*, s. 23.

¹⁵² Srov. tamtéž, s. 473.

¹⁵³ Srov. tamtéž, s. 29.

¹⁵⁴ Srov. tamtéž, s. 29.

¹⁵⁵ Srov. tamtéž, s. 62.

¹⁵⁶ *Korán. První úplný překlad z arabštiny pořídil Dr. A. R. Nykl*, Praha: Nakladatelství L. Mazáč, 1934.

¹⁵⁷ „Že toto je věru Korán vznešený, v písmu střeženém zapsaný, ať dotýkají se ho jen očištění,“; srov. *Korán. Z arabského originálu přeložil Ivan Hrbek*, s. 141.

¹⁵⁸ Srov. MENDEL, Miloš, OSTŘANSKÝ, Bronislav, RATAJ, Tomáš. *Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*, s. 220.

subjektivní text a vyjadřuje autorovy osobní sympatie vůči islámu a muslimům. V úvodu přináší nejstarší dějiny islámu a koránské redakce, seznamuje čtenáře s nejnovějším bádáním německé filologické školy, které se věnuje chronologickému uspořádání jednotlivých súr. Sám se však při překladu drží arabského originálu, tedy pořadí súr od nejdlejší po nejkratší, s výjimkou *Súry úvodní*, ta se nalézá, stejně jako v originále, na prvním místě. Verše od sebe odděluje hvězdičkou a označuje je číslem vždy po pěti.

Poznámky k jednotlivým súrám na konci knihy jsou překvapivě velmi stručné, což mohlo být způsobeno daným počtem stran, které byly překladu vydavatelem předem stanoveny, jak tvrdí Hrbek.¹⁵⁹ Nabízím však ještě jiné vysvětlení. V předmluvě Nykl píše, že „*kdo úplně se ztratí v těchto čistě vědeckých podrobnostech, obyčejně ztrácí porozumění pro ducha a krásu celku.*“¹⁶⁰ Jeho cílem bylo co nejlépe vyjádřit poetičnost a rytmičnost koránských veršů, aby co nejdříve odrážely arabský originál jako celek. Nešlo mu o vědecký výklad, kterého se později tak bravurně zhostil Ivan Hrbek.

Pro Nyklův překlad Koránu je charakteristický právě jazyk, díky kterému text působí nevšedně a slavnostně. Nicméně je to právě jeho archaické vyjadřování, které může být pro dnešního čtenáře nesrozumitelné. Podle Hrbka neměl Nykl kontakt s živou češtinou, neboť většinu svého života prožil v zahraničí, a proto „*jazyk překladu ustrnul na stavu předválečném.*“¹⁶¹ Tento argument zní logicky, avšak po přečtení Nyklových pamětí, které jsou napsány běžným jazykem, si myslím, že archaický jazyk použil pro překlad Koránu záměrně, aby tak ještě více zdůraznil jeho vznešenost a honosnost.

Podle dobového časopisu *Hlas* hodnotili čeští muslimové výše překlad Ignáce Veselého¹⁶², který se zdá být v porovnání s Nyklovým překladem srozumitelnější a graficky zpracovanější.

3.5 Překlad Ivana Hrbka

Ivan Hrbek patří mezi významné české orientalisty. V mnoha odborných publikacích bývá uváděn jako představitel poválečné arabistiky, islamistiky a afrikanistiky. Jeho překlady z arabské literatury jsou známy i laické veřejnosti. Svým celoživotním dílem se řadí mezi celosvětově uznávané odborníky, jeho odkazem se

¹⁵⁹ *Korán. Z arabského originálu přeložil Ivan Hrbek*, s. 781.

¹⁶⁰ *Korán. První úplný překlad z arabštiny pořídil Dr. A. R. Nykl*, s. VI.

¹⁶¹ *Korán. Z arabského originálu přeložil Ivan Hrbek*, s. 782.

¹⁶² Srov. MENDEL, Miloš, OSTŘANSKÝ, Bronislav, RATAJ, Tomáš. *Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*, s. 220.

zabývají některé závěrečné kvalifikační práce.¹⁶³ Pro zpracování této části textu jsem čerpala informace zvláště z knih českého historika, arabisty a islamologa Eduarda Gombára (nar. 1952), českého arabisty a hebraisty Jaroslava Oliveria (1933–2020) a z článků uveřejněných v časopise *Nový Orient*, které jsou k dispozici v digitalizované podobě.¹⁶⁴

3.5.1 Životopis

Ivan Hrbek se narodil 20. června 1923 v Praze jako syn plukovníka československé armády. Arabský jazyk a islám ho uchvátily již v mladém věku. Po maturitě navštěvoval jazykové kurzy arabštiny v Orientálním ústavu. V té době také konvertoval k islámu a začal používat muslimské jméno Ahmed. Během války publikoval své první články v islámském časopise *Hlas*, a poté, co nacisté uzavřeli vysoké školy, se účastnil bytových přednášek a kurzů. Byl nadšeným členem Muslimské obce, v roce 1945 byl dokonce zvolen jejím předsedou. O deset let později na tuto funkci dobrovolně rezignoval, aby se mohl plně věnovat svému vědeckému zájmu.¹⁶⁵

Po znovuotevření Filozofické fakulty Univerzity Karlovy se stal žákem profesora Felixe Tauera (1893–1981) a v roce 1950 získal doktorský titul, který obhájil disertační prací *Soukromý a rodinný život proroka Muhammada*. V roce 1961 obdržel vědeckou hodnost kandidáta věd CSc. Od roku 1953 až do konce svého života působil jako vědecký pracovník v Orientálním ústavu, přednášel na místních, ale také zahraničních univerzitách, zejména v afrických.¹⁶⁶ Zasloužil se nejen o vybudování afrikanistiky na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, ale zapojil se také do mezinárodního úsilí o poznání a uznání afrických dějin.¹⁶⁷

Hrbkovo badatelské pole je velmi rozsáhlé, zahrnuje dějiny arabských a islámských zemí, středověký a moderní islám a dějiny Afriky. V padesátých letech se zabýval výzkumem arabsko-slovanských vztahů a ve studii o Slovanech ve Fátimovském chalífátu odhalil slovanský původ vojevůdce Džauhara, zakladatele Káhiry. Několik

¹⁶³ K tématu české orientalistiky srov. FIALOVÁ, Michaela. *Vývoj české orientalistiky se zaměřením na arabistiku a islamologii*. [online]. Pardubice, 2011. diplomová práce (Mgr.). Univerzita Pardubice. Fakulta filozofická, [cit. 28.11.2023]. Dostupné na <https://dk.upce.cz/handle/10195/45447>

¹⁶⁴ Srov. *Nový orient*. [online]. Digitální knihovna Akademie věd ČR. [cit. 28.11.2023], dostupné na <https://kramerius.lib.cas.cz/periodical/uuid:844ee080-4c6a-11e1-997c-005056a60003>

¹⁶⁵ Srov. MENDEL, Miloš, OSTŘANSKÝ, Bronislav, RATAJ, Tomáš. *Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*, s. 362–368.

¹⁶⁶ Srov. GOMBÁR, Eduard. *Úvod do dějin islámských zemí*, s. 59.

¹⁶⁷ Srov. KROPÁČEK, Luboš. *Odešel Ivan Hrbek*, *Nový Orient*, 1993, roč. 48, č. 7, s. 216.

studii věnoval tématicce arabských cestovatelů ve střední Evropě. Od šedesátých let se předmětem jeho zájmu staly africké dějiny. Hrbek se stal vůdčí postavou nově se rodícího oboru afrikanistiky, pod jeho vedením byly vydány dvoudílné *Dějiny Afriky* (1966), v nichž sám je autorem kapitol o dějinách Maghribu, Súdánu a subsaharské Afriky.¹⁶⁸ Díky své neúnavné snaze podávat africké dějiny v kolonialismem nezkreslené podobě si záhy získal velkou prestiž. Od roku 1969 se jako člen mezinárodního vědeckého výboru UNESCO podílel na přípravě osmivazkové monumentální publikace *Histoire generale de l'Afrique*. Přispěl také do třetího svazku díla *The Cambridge History of Africa* a do *Encyclopaedia of Islam*.¹⁶⁹ V sedmdesátých letech se v publikacích Orientálního ústavu zaměřil na palestinskou otázku a zabýval se úlohou islámu v politice.¹⁷⁰

Vedle odborných textů se Ivan Hrbek velmi intenzivně zabýval arabskou literaturou. Do češtiny přeložil a okomentoval významná díla arabských filozofů, cestovatelů, historiků i moderních autorů.¹⁷¹ Hrbkovým vědecky nejocenenějším dílem je překlad Koránu, kterému je věnována tato část práce.

Ivan Hrbek zemřel náhle 20. března 1993 ve věku 69 let v Praze. Orientální ústav tehdy vydal sborník připravovaný k jeho nedožitým sedmdesátinám pod názvem *Threefold Wisdom. Islam, the Arab World and Africa*, na kterém se podíleli čeští i zahraniční autoři.¹⁷² Hrbkovým nejvýznamnějším žákem je profesor Luboš Kropáček (nar. 1939).

3.5.2 Překlad Koránu

Hrbkovým celoživotním dílem je bezpochyby překlad arabského Koránu do českého jazyka. Tento překlad je v pořadí třetím, zatím však nepřekonaným pokusem zprostředkovat složitý, mnohvrstevný, zcela klíčový normativní text islámské kultury českému čtenáři.

¹⁶⁸ Srov. OLIVERIUS, Jaroslav. *Česká arabistika od počátků do současnosti a její představitelé: al-Isti' rāb at-tšīkī munḍu al-bidājat ḥattā al-ḥāḍir wa al-musta'ribūn*, s. 18.

¹⁶⁹ Srov. tamtéž, s.18.

¹⁷⁰ Srov. KRUPA, Viktor, Josef OPATRŇY a Josef KOLMAŠ, FILIPSKÝ, Jan, ed. *Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté*, s. 192.

¹⁷¹ Z rozsáhlého překladatelského díla uvádím tato: Hrbek přeložil román andaluského filozofa Abú Bakra Ibn Tufajla *Živý, syn Bdíciho* (Praha, 1957), dále překlad cestopisného díla Muhammada Ibn Abdalláha Ibn Battúty *Cesty* (Praha, 1961), překlad novely nejznámějšího představitele egyptské moderní literatury Táhá Husejna *Volání hrdličky* (Praha, 1964), kompletní výčet Hrbkova díla srov. tamtéž, s. 193–196.

¹⁷² Srov. KROPÁČEK, Luboš. *Ivan Hrbek, oživená vzpomínka*. [online]. Náboženský infoservis, [cit. 28.11.2023]. Dostupné na <https://info.dingir.cz/2023/03/ivan-hrbek-ozivena-vzpominka/>

Hrbek na svém překladu pracoval více než dvacet let. S přípravnými fázemi začal někdy kolem roku 1949, shromažďoval materiál k jednotlivým problémům a studoval sekundární literaturu.¹⁷³ Jak sám přiznává v doslovu, jeho motivací bylo vytvořit srozumitelný překlad. Vymezil se tak vůči Nyklovu překladu, jehož jazyk považoval za zastaralý a neodpovídající požadavkům moderní češtiny.¹⁷⁴ Profesor Luboš Kropáček, Hrbkův žák, si vzpomíná, jak pečlivě a systematicky jeho učitel na překladu pracoval: „Ukazoval mi doma balíky úhledně nastříhaných karet, na něž si zaznamenával připomínky z odborných zdrojů k jednotlivým koránským veršům, které pak uplatnil ve vlastním překladu a v rozsáhlém poznámkovém aparátu.“¹⁷⁵

Hrbkův překlad měl původně vyjít již v roce 1970 v nakladatelství Odeon a měl být opatřen ukázkami použití koránských veršů ve výtvarném umění.¹⁷⁶ Stejně nakladatelství nakonec vydalo Korán až o dva roky později, v roce 1972, v nákladu dvacet tisíc exemplářů.¹⁷⁷ Sedmdesátá léta byla v tehdejší Československu obdobím tvrdé normalizace, vydat jakýkoliv posvátný text bylo velmi složité. Jelikož byl již od počátku kladen důraz na akademickou a odbornou výkladovou funkci knihy, mohl být překlad publikován. Také použití chronologické metody, která se liší od kanonického uspořádání arabského originálu, mohlo dobře posloužit jako jakési „mimikry“ maskující náboženský text.¹⁷⁸

Hrbkův překlad z roku 1991 je opatřen černou knižní vazbou s pozlaceným českým názvem.¹⁷⁹ Samotnému koránskému textu předchází obsáhlý úvod, který seznamuje čtenáře s předislámskými a islámskými dějinami. Muhammadovu životu a působení je věnováno několik podrobných kapitol, v nichž je představen historicko-kulturní kontext vzniku islámu. Hrbek se v úvodu zabývá také jazykem, stylem a redakcí Koránu. Přináší poznatky z historického bádání a vysvětluje použití metody

¹⁷³ KROPÁČEK, Luboš. *Nad překladem Koránu. Rozhovor s dr. Ivanem Hrbkem*. [online]. Nový Orient, 1969, roč. 24, č. 2, s. 33, [cit. 28.11.2023]. Dostupné na <https://kramerius.lib.cas.cz/view/uuid:936bb7cf-4c6a-11e1-1726-001143e3f55c?page=uuid:936bb7d2-4c6a-11e1-1726-001143e3f55c>

¹⁷⁴ Srov. Korán. *Z arabského originálu přeložil Ivan Hrbek*, s. 782.

¹⁷⁵ KROPÁČEK, Luboš. *Ivan Hrbek, oživená vzpomínka*. [online]. Náboženský infoservis, [cit. 28.11.2023]. Dostupné na <https://info.dingir.cz/2023/03/ivan-hrbek-ozivena-vzpominka/>

¹⁷⁶ Srov. KROPÁČEK, Luboš. *Nad překladem Koránu. Rozhovor s dr. Ivanem Hrbkem*, [online]. Nový Orient, 1969, roč. 24, č. 2, s. 35, [cit. 28.11.2023]. Dostupné na <https://kramerius.lib.cas.cz/view/uuid:936bb7cf-4c6a-11e1-1726-001143e3f55c?page=uuid:936bb7d2-4c6a-11e1-1726-001143e3f55c>

¹⁷⁷ Srov. MENDEL, Miloš, OSTRÁNSKÝ, Bronislav, RATAJ, Tomáš. *Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*, s. 221.

¹⁷⁸ Srov. KROPÁČEK, Luboš. *Ivan Hrbek, oživená vzpomínka*. [online]. Náboženský infoservis, [cit. 28.11.2023]. Dostupné na <https://info.dingir.cz/2023/03/ivan-hrbek-ozivena-vzpominka/>

¹⁷⁹ *Korán*. Přeložil Ivan HRBEK. Živá díla minulosti (Odeon). Praha: Odeon, 1991.

chronologického řazení súr. V závěru svého úvodu stručně shrnuje obsah a učení koránských veršů.

Chronologické řazení súr je pro Hrbkův překlad charakteristické a touto metodou se zásadně odlišuje od obou předchozích. Tímto vědeckým přístupem navázal na tradici evropského koránského bádání, která vznikla již ve čtyřicátých letech 19. století. Představitel německé filologické školy Theodor Nöldeke (1836–1930) rozdělil sóry podobně jako muslimští exegeti a ostatní badatelé na starší mekkánské a mladší medínské. Nöldeke se však podrobněji zaměřil na sóry mekkánské a na základě výzkumu, kdy porovnal použití jejich jazyka a stylu, rozlišil v nich další tři období. Nöldekeova dělení se přidržel francouzský překlad Régise Blachèra (1900–1973) z roku 1949.¹⁸⁰

Hrbek byl velkým zastáncem chronologické metody, jeho cílem bylo umožnit čtenářům porozumět vývoji Muhammadových náboženských představ. Ještě před vydáním svého překladu v rozhovoru pro časopis *Nový Orient* uvedl, že „*tento způsob lépe umožňuje pochopit vývoj Muhammadova myšlení, jeho náboženských představ i jeho sporů s protivníky.*“¹⁸¹ Později v úvodu ke svému překladu píše: „*Chceme-li správně pochopit vznik a vývoj Koránu - a tím i islámu - , je nutno jej číst a studovat v časovém sledu, nikoliv podle mechanického systému, ve kterém je po třináct století tradován.*“¹⁸² Ve svém překladu Koránu se Hrbek přidrží jak dělení Nöldekeova, tak Blachèrova, ale přichází i s vlastním řazením. Určit přesně chronologické zařazení každé sóry je podle něj velmi komplikované, neboť mekkánské sóry obsahují verše medínské a naopak, v takových případech je súra přidělena podle počáteční části. Výjimku tvoří pouze první koránská súra *Otvíratelka knihy*, kterou Hrbek ponechává na původním místě, a sóry *Záře jitřní* a *Lidé*.¹⁸³ Jde o zaklínadla, tyto sóry pravděpodobně do Koránu nepatřily, neobsahují je ani nejstarší kodexy a Hrbek je uvádí jako poslední.¹⁸⁴

V Hrbkově překladu má každá súra své chronologické číslo (značeno římskými číslicemi), kanonické pořadové číslo (značeno arabskými číslicemi) a český název. Verše jsou číslovány jak podle staršího evropského (Flügelova), tak egyptského vydání z roku 1923. V souladu s originálem obsahuje každá súra (kromě deváté) „*basmalu*“, tj. *bismi lláhi r-rahmáni r-rahím* (ve jménu Boha milosrdného, slitovného). Ke každé súře a

¹⁸⁰ Srov. *Korán. Z arabského originálu přeložil Ivan Hrbek*, s. 76–80.

¹⁸¹ KROPÁČEK, Luboš. *Nad překladem Koránu. Rozhovor s dr. Ivanem Hrbkem*. [online]. Nový Orient, 1969, roč. 24, č. 2, s. 33, [cit. 1.12.2023]. Dostupné na <https://kramerius.lib.cas.cz/view/uuid:936bb7cf-4c6a-11e1-1726-001143e3f55c?page=uuid:936bb7d2-4c6a-11e1-1726-001143e3f55c>

¹⁸² *Korán. Z arabského originálu přeložil Ivan Hrbek*, s. 76.

¹⁸³ Srov. tamtéž, s. 614.

¹⁸⁴ Srov. tamtéž, s. 79.

jednotlivým veršům je v závěru knihy připojen obsáhlý filologický a věcný komentář, který seznamuje čtenáře s okolnostmi vzniku jednotlivých súr či jejich částí a ukazuje, jaký měly dopad na praktický život muslimské obce. Právě díky tomuto výkladovému komentáři se Hrbkův překlad řadí mezi významná díla české orientalistiky.

V doslovu se Hrbek věnuje konkrétním problémům, kterým čelil během překladu. Arabština patří mezi semitské jazyky, a proto má zcela jiná specifika než jazyky indoevropské. Zmiňuje například velmi časté použití participií, která jsou odvozena od slovesného kořene, do češtiny je nelze vždy přeložit jedním slovem a je nutné je vyjádřit vedlejší vztahnou větou. Další potíže, píše, vyplynuly ze skutečnosti, že arabské národní slovníky, o které se ve svém překladu opíral, vycházejí významově ze slov staroarabské poezie a koránské výrazy se v nich objevují již v interpretaci pozdější islámské teologie.¹⁸⁵

Hrbek velmi úspěšně překlenul podobné problémy vyplývající z odlišného tvarosloví, větné skladby a lexikologie, svým překladem zdařile naplnil svůj záměr „*o co nejpřesnější vyjádření jak obsahu, tak i formy Koránu.*“¹⁸⁶ Jazyk je poetický a velmi dobře srozumitelný. První náklad z roku 1972 byl okamžitě vyprodán. Teprve po změně politických poměrů po roce 1989 mohl být překlad opětovně vydán, nejprve v roce 1991, poté ještě několikrát.¹⁸⁷

Pro obnovující se muslimskou obec byl tento překlad s určitými výhradami přijatelný za podmínky, že znění Koránu je autentické pouze v arabském jazyce. Debata o přípustnosti Hrbkova překladu však nakonec vyústila v nové vydání. Pod názvem *Vznešený Korán*¹⁸⁸ publikovala v roce 2007 česká muslimská obec překlad Ivana Hrbka s odlišným úvodem a komentářem od indického muslimského učenice Abdullaha Jusufa Alího (1872–1953). V souladu s islámskou doktrínou o nenapodobitelnosti koránského textu se nazývá „překlad významu“ a je opatřen souhrnným tematickým rejstříkem. Knižní vydání je dnes prakticky nedostupné, k dispozici je však v internetové podobě.¹⁸⁹ Digitalizovaný Hrbkův překlad se také nachází na oficiálních stránkách české muslimské obce.¹⁹⁰

¹⁸⁵ Srov. *Korán. Z arabského originálu přeložil Ivan Hrbek*, s. 785.

¹⁸⁶ *Korán. Z arabského originálu přeložil Ivan Hrbek*, s. 783.

¹⁸⁷ Zatím poslední vydání je z roku 2012.

¹⁸⁸ *Vznešený Korán: komentářem a rejstříkem opatřený překlad významu do jazyka českého*. Přeložil Ivan HRBEK, přeložil Josef PROCHÁZKA. Praha: AMS ve spolupráci s TWRA, 2007.

¹⁸⁹ Srov. *Vznešený Korán*. [online]. Univerzita Karlova, [cit. 1.12.2023]. Dostupné na

https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/507146/mod_resource/content/1/Koran.pdf

¹⁹⁰ Srov. *Svatý Korán*. [online]. IslamWeb.cz, [cit. 5.12.2023]. Dostupné na <https://www.islamweb.cz/>

3.6 Čeští muslimové a překlady Koránu

České překlady Koránu jistě patří mezi významná díla české literatury. Svým nevšedním a pro mnohé čtenáře neznámým tématem dodnes oslovují jak odbornou, tak laickou veřejnost. Primárně je však text Koránu posvátnou knihou muslimů, která je základním zdrojem jejich náboženství. Muslimové pokládají za jediný autentický text pouze Korán v arabském originále, překlad do jiného jazyka vnímají jako překlad významu koránských veršů.

Čeští konvertité dnes mají k dispozici tři překlady. První český překlad od Ignáce Veselého, ač se jednalo o počín římskokatolického kněze a teologa, byl ve své době českými muslimy vysoce ceněn. Podobně i druhý český překlad od Aloise Richarda Nykla hluboce zapůsobil na některé čtenáře, kteří poté konvertovali k islámu.¹⁹¹ Zatím poslední český překlad od Ivana Hrbka zaujímá mezi koránskými překlady výsadní postavení a dosud nebyl překonán. Česká muslimská obec jej používá ve svém reprezentativním vydání Koránu s komentářem Abdulláha Jusufa Alího.

Přesto se mezi českými muslimy ozývají kritické hlasy volající po novém překladu. S uvolněním politických poměrů v devadesátých letech 20. století a s přibývajícím počtem českých konvertitů narůstá počet muslimů, kteří mohou studovat arabštinu a islám přímo na některých z islámských univerzit. Postupně zde vzniká islámsky vzdělaná elita, která vystupuje samostatně a nezávisle na zahraničním vedení. Z jejich iniciativy vznikl projekt překladu významu Koránu soustředící se hlavně na překlad přímo z arabského originálu a na následný tisk. Skupina tvořená asi patnácti členy, která spolupracuje s Muslimskou obcí v Praze, založila webové stránky¹⁹², kde uveřejňuje informace o projektu. Z nich vyplývá, že překladatelské jádro tvoří manželé Váhalovi, ostatní se podílejí na organizační a podpůrné činnosti spočívající hlavně ve shromažďování finančních prostředků na fungování projektu a v provozování webových stránek. Přínosem těchto stránek je možnost srovnání (i když se občas vyskytují nepřesnosti) Hrbkova a Nyklova překladu¹⁹³, avšak nový překlad doposud chybí, přestože šejch Milan Váhala již v roce 2019 přeložil a editoval sůru *Al-Fátíha* a

¹⁹¹ Známy je příběh českého pedagoga a předsedy obnovené muslimské obce v devadesátých letech Mohameda Ali Šilhavého (1917–2008), který se právě na základě četby Nyklova překladu stal muslimem, srov. VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Muslimem díky Koránu*. [online]. Dingir, 2006, roč. 9, č. 1, s. 28-29, [cit. 5.12.2023]. Dostupné na <https://dingir.cz/archiv/Dingir106.pdf>

¹⁹² Srov. *Korán český*. [online]. Quran. Czech 2023, [cit. 5.12.2023]. Dostupné na <https://korancesky.cz/about>

¹⁹³ Dostupné na <https://korancesky.cz/>

celou 30. část Koránu (arabsky *džuz'*)¹⁹⁴ Iniciativa spravuje také veřejné facebookové stránky *Tisk českého překladu Koránu*¹⁹⁵, které nyní mají téměř 600 členů, a soukromou skupinu *Dotisk Koránu*¹⁹⁶ se 144 členy.

Nový překlad Koránu se však může stát výzvou i pro nastupující generaci arabistů a orientalistů.¹⁹⁷ Sám Ivan Hrbek ve svém rozhovoru prohlásil, „že je možné přeložit každou knihu.“¹⁹⁸

¹⁹⁴ V edici několika výtisků určených českým muslimům jej vydalo *The Islamic Cultural Centre and London Central Mosque*.

¹⁹⁵ Srov. *Tisk českého překladu Koránu*. [online]. Facebook [společenský/kulturní web], [cit. 5.12.2023]. Dostupné na <https://www.facebook.com/profile.php?id=100063694952755>

¹⁹⁶ Srov. *Dotisk Koránu – skupina*. [online]. Facebook [soukromá skupina], [cit. 5.12.2023]. Dostupné na <https://www.facebook.com/groups/605711400282926>

¹⁹⁷ Srov. KLAPETEK, Martin. *Nastal již čas na nový překlad koránu?* [online]. Náboženský infoservis, [cit. 5.12.2023]. Dostupné online <https://info.dingir.cz/2022/06/nastal-jiz-cas-na-novy-preklad-koranu/>

¹⁹⁸ KROPÁČEK, Luboš. *Nad překladem Koránu. Rozhovor s dr. Ivanem Hrbkem*. [online]. Nový Orient, 1969, roč. 24, č. 2, s. 34, [cit. 5.12.2023]. Dostupné na <https://kramerius.lib.cas.cz/view/uuid:936bb7cf-4c6a-11e1-1726-001143e3f55c?page=uuid:936bb7d2-4c6a-11e1-1726-001143e3f55c>

4 Ukázky překladu

Na ukázkou jsem se rozhodla uvést súru *Al-Fátíha* plnící funkci úvodní muslimské modlitby. Vznikla pravděpodobně v mekkánském období, je součástí každé povinné modlitby (*salát*) a bývá recitována při všech životních příležitostech. Druhou ukázkou představuje 35. verš ze súry *An-Núr* (u Veselého 36.), který je pokládán za nejpoetičtější verš celého medínského období. Tímto veršem se později inspirovala islámská mystika a navázala na něj řadou symbolických a alegorických výkladů.¹⁹⁹

Mým záměrem je předvést text jak z mekkánské tvorby, tak z pozdější medínské, neboť obě období se vyznačují odlišnými formálními i obsahovými charakteristikami, jak už bylo výše řečeno. Súry uvádím celé, od nejstaršího překladu po nejmladší, tedy v pořadí Veselý, Nykl, Hrbek.

4.1 Súra *Al-Fátíha* (الفاتحة)

Začátek

Ve jménu Boha nejvýše milosrdného!

1. *Sláva Bohu, Pánu světů,*
2. *milosrdnému, slitovnému,*
3. *Králi dne soudného.*
4. *Tebe pokládáme za Boha a od Tebe žádáme pomoci.*
5. *Ved' nás cestou přímou,*
6. *cestou těch, kterým jsi byl milostiv,*
7. *a ne těch, na něž se hněváš a kteří bloudí.*

(Veselý)²⁰⁰

Súra úvodní

Ve jménu Boha, Milosrdného, Slitovného!

Chvála Bohu, pánu světů,

**milosrdnému, slitovnému,*

**vládci soudného.*

**Tebe vzýváme a k Tobě se utíkáme.*

¹⁹⁹ K tématu islámské mystiky srov. KROPÁČEK, Luboš. *Súfismus. Dějiny islámské mystiky*, Praha: Vyšehrad, 2008.

²⁰⁰ *Korán, islámský zákon MOHAMEDA, syna Abdullahova*, přeložil I. Veselý, druhé vydání, poopravené, Praha: 1945, s. 3.

[5] *Ved' nás stezkou přímou,*

**stezkou oněch, které jsi zahrnul milostí svou:*

**nikoliv těch, na které rozhněván jsi a těch, kteří bloudí.*

(Nykl)²⁰¹

Otvíratelka knihy

-/1 Ve jménu Boha milosrdného, slitovného.

1/2 Chvála Bohu, Pánu lidstva veškerého,

2/3 milosrdnému, slitovnému,

3/4 vládci dne soudného!

4/5 Tebe uctíváme a Tebe o pomoc žádáme,

5/6 ved' nás stezkou přímou,

6/7 stezkou těch, jež zahrnuls milostí Svou,

7 ne těch, na něž jsi rozhněván, ani těch, kdo v bludu jsou!

(Hrbek)²⁰²

4.2 Súra *An-Núr* (النور)

Světlo

36. Bůh je světlem nebes i země. Jeho světlo jest jako výklenek ve zdi, v němž je svítlna. Svítlna jest obklopena sklem, které jest jako zářící hvězda. Světlo (to) běře potravu svou ze stromu požehnaného, z olivy, která neroste ani na východě ani na západě. Její olej hoří, i když se ho skoro ani oheň nedotkne. Světlo (tohoto oleje) je nad světlo (ohně). Ke svému světlu vede Bůh, koho chce, a Bůh předkládá lidem podobenství a ví o každé věci.

(Veselý)²⁰³

Súra světla

[35] Bůh jest SVĚTLEM nebes i země: podobno jest světlo jeho výklenku, v němž hoří lampa – lampa zasklená – a sklo podobné hvězdě zářné: vznímá se (olejem) stromu požehnaného, olivovníku, jenž není východní ani západní: olej jeho svítí takřka i když

²⁰¹ *Korán. První úplný překlad z arabštiny pořídil Dr. A. R. Nykl, Praha: 1934, s. 3.*

²⁰² *Korán. Z arabského originálu přeložil Ivan Hrbek, Praha: 1991, s. 107.*

²⁰³ *Korán, islámský zákon MOHAMEDA, syna Abdullahova, přeložil I. Veselý, druhé vydání, poopravené, Praha: 1945, s. 300.*

nedotkne se jej oheň: jest to světlo na světle! Vede pak Bůh ke světlu svému, koho chce a činí podobenství lidem: a Bůh o všech věcech má vědomost.

(Nykl)²⁰⁴

Světlo

35 A Bůh je světlem nebes i země. Světlo Jeho podobá se výklenku, v němž hoří lampa, a lampa je v nádobě skleněné. A nádoba skleněná se podobá hvězdě zářící; a je zapalována ze stromu požehnaného, stromu olivového, jenž není ani východní, ani západní, a olej jeho lehko vzplane, i když se ho nedotkne oheň žádný. A je to světlo na světle! A Bůh vede k světlu Svému, koho chce, a Bůh uvádí lidem podobenství různá. Bůh vševědoucí je o věci každé.

(Hrbek)²⁰⁵

²⁰⁴ Korán. První úplný překlad z arabštiny pořídil Dr. A. R. Nykl, Praha: 1934, s 181.

²⁰⁵ Korán. Z arabského originálu přeložil Ivan Hrbek, Praha: 1991, s. 558.

Závěr

Cílem mé závěrečné práce bylo pokusit se vystihnout nejdůležitější charakteristiky tří českých překladů Koránu. Mou snahou bylo posbírat roztroušené údaje týkající se českých překladů Koránu a sjednotit je v ucelený systém, který by mohl posloužit jako inspirace pro další bádání.

Záměrem nebylo hodnotit jednotlivé překlady, spíše jsem chtěla poukázat na osobní motivace autorů a jejich badatelská zázemí, neboť oba tyto faktory se významně promítly do jejich díla.

Ignác Veselý byl především katolický teolog, nicméně byl ve svém díle veden snahou o vzájemné porozumění obou náboženství a stal se tak průkopníkem mezináboženského dialogu křesťanství a islámu. Díky svému srozumitelnému a dle mého mínění poetickému jazyku byl jeho překlad Koránu kladně přijat tehdejší muslimskou obcí a dodnes patří mezi významná díla české literatury, bohužel poněkud zapomenutá, o čemž svědčí nízký počet zdrojů, které lze k Veselému a jeho překladu vyhledat.

Podobně tolerantní postoj zaujímal i Alois R. Nykl, což bylo dáno jeho osobními sympatiemi vůči islámu. Charakteristický je jeho místy nepřirozený a archaický jazyk, jinak je jeho dílo označováno za první vědecký překlad Koránu, neboť v úvodu přináší nejstarší dějiny islámu a koránské redakce. I k osobě a dílu tohoto výjimečného badatele a polyglota se vztahuje pouze minimum zdrojů, a nebýt obsáhlé studie, kterou o Nyklovi v letech 2013–2015 zpracoval Josef Ženka²⁰⁶, bylo by zřejmě velmi složité dopátrat se jeho životopisných dat.

Korán v podání Ivana Hrbka, významného orientalisty a afrikanisty se považuje za dosud nepřekonatelný a z vědeckého hlediska nejpropracovanější překlad. Je pro něj typický obsáhlý úvod a komentář, který významně přispívá k poznání islámských dějin a kultury. Od obou předchozích se však významně liší v použití chronologického řazení súr. Tato metoda sice jeho překlad povyšuje na velkolepé vědecké dílo, avšak pro potřeby českých muslimů je nedostačující.

Otázka českého překladu Koránu zůstává tedy stále otevřená. Reagovat na ni mohou jak orientalisticky vzdělaní badatelé, tak jazykově vybavení čeští muslimové. Ukazuje se, že hlavně pro české konvertity je potřeba nového překladu Koránu zvlášť naléhavá.

²⁰⁶ NYKL, A. R., ŽENKA, Josef, ed. *Alois Richard Nykl: padesát let cest jazykozpytce a filosofa*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016.

Seznam použitých zdrojů

Primární zdroje

Korán, islámský zákon MOHAMEDA, syna Abdullahova, přeložil I. Veselý, druhé vydání, poopravené, Praha: Orientální bibliotéka, 1945. ISBN neuvedeno.

Korán. První úplný překlad z arabštiny pořídil Dr. A. R. Nykl, Praha: Nakladatelství L. Mazáč, 1934. ISBN neuvedeno.

Korán. Přeložil HRBEK, Ivan. *Živá díla minulosti* (Odeon). Praha: Odeon, 1991. ISBN 80-207-0444-2.

Sekundární zdroje

ARMSTRONG, Karen. *Islám*. Praha: Slovart, 2008. ISBN 978-80-7391-155-3.

BUDOVEC Z BUDOVA, Václav. *Antialkorán. Živá díla minulosti* (Odeon). Praha: Odeon, 1989. ISBN 80-207-0174-5.

ČERVENKOVÁ, Denisa a RETHMANN, Albert-Peter. *Islám v českých zemích*. Praha: CMS – Center for Migration Studies, 2009. ISBN 978-80-7021-852-5.

DÉROCHE, Francois. *Written Transmission*. In: *The Blackwell companion to the Qur'an*, ed. by Andrew Rippin. Blackwell Publishing, 2006. ISBN 978-1-4051-1752-4.

GOMBÁR, Eduard. *Úvod do dějin islámských zemí*. Arabica et islamica. Praha: Najáda, 1994. ISBN 80-85632-22-5.

GRUBE, Ernst J. *Islámské umění*. Umění světa. Praha: Artia, 1973. ISBN neuvedeno.

HILLENBRAND, Carole. *Islám: historie, současnost a perspektivy*. Přeložil Jitka JENÍKOVÁ. Praha: Paseka, 2017. ISBN 978-80-7432-685-1.

HORYNA, Břetislav. *Úvod do religionistiky*. Oikúmené. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1994. ISBN 80-85241-64-1.

HRBEK, Ivan, PETRÁČEK, Karel. *Muhammad*. Praha: Orbis, 1967. ISBN neuvedeno.

IBN ISHÁK, Muhammad. *Muhammad: život Alláhova proroka*. Voznice: Leda, 2009. ISBN 978-80-7335-184-7.

KABÁTNIČEK, Martin, VAJDLOVÁ, Miloslava (ed.). *Cesta z Čech do Jeruzaléma a Egypta r. 1491-1492*. Litomyšl: Regionální muzeum, 2019. ISBN 978-80-906805-4-8.

KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Vyd. 2. Praha: Vyšehrad, 1998. ISBN 80-7021-287-x.

KRUPA, Viktor; OPATRŇY, Josef a KOLMAŠ, Josef, FILIPSKÝ, Jan (ed.). *Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté*. Kdo byl kdo. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-59-1.

LAWRENCE, Bruce B. *O Koránu: biografie*. Knihy, které otřásly světem. Praha: Beta, 2007. ISBN 978-80-7306-316-0.

LEEMHUIS, Fred. *From palm leaves to the Internet*. In: MCAULIFFE, Jane Dammen, ed. *The Cambridge Companion to the Qur'ān*. Cambridge Companions to Religion. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. ISBN 978-0-521-53934-0.

LEWIS, Bernard. *Dějiny Blízkého východu*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-191-3.

MENDEL, Miloš a KOUŘILOVÁ, Iveta (ed.). *Cesta k prameni: fatwy islámských učenců k otázkám všedního dne*. Praha: Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2003. ISBN 80-85425-53-x.

MENDEL, Miloš. *Muslimové a jejich svět: o víře, zvyklostech a smýšlení vyznavačů islámu*. Vydání druhé. Praha: Dingir, 2018. ISBN 978-80-86779-45-4.

MENDEL, Miloš; OSTŘANSKÝ, Bronislav, RATAJ, Tomáš. *Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1554-9.

MUSIL, Alois, ŽDÁRSKÝ, Pavel (ed.). *Ze světa islámu*. Praha: Akropolis, 2014. ISBN 978-80-7470-062-0.

NYKL, A. R., ŽENKA, Josef (ed.). *Alois Richard Nykl: padesát let cest jazykozpytce a filosofa*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3354-1.

OLIVERIUS, Jaroslav, PROCHÁZKOVÁ, Dagmar (ed.). *Svět klasické arabské literatury*. Brno: Atlantis, 1995. ISBN 80-7108-109-4.

OLIVERIUS, Jaroslav. *Česká arabistika od počátků do současnosti a její představitelé: al-Isti'rāb at-tšīkī mundu al-bidājat ḥattā al-ḥādir wa al-musta'ribūn*. Praha: Dar Ibn Rushd, 2015. ISBN 978-80-88099-02-4.

OTTO, Rudolf. *Posvátno: iracionalita v ideji božství a její poměr k racionalitě*. Praha: Vyšehrad, 1998. ISBN 80-7021-260-8.

PAVLINCOVÁ, Helena. *Slovník: Judaismus: Křesťanství: Islám*. Praha: Mladá fronta, 1994. ISBN 80-204-0440-6.

POLO, Marco. *Milión neboli, O zvycích a poměrech ve východních krajích*. Přeložil Václav BAHNÍK. Klub čtenářů (Odeon). Praha: Odeon, 1989. ISBN 80-207-0924-x.

SAEED, Abdullah. *The Qur'an. An Introduction*. Routledge, 2008. ISBN 978-0-415-42125-6.

SAID, Edward W. *Orientalismus: západní koncepce Orientu*. Praha: Paseka, 2008. ISBN 978-80-7185-921-5.

TAUER, Felix. *Svět islámu: dějiny a kultura: nástin politického, sociálního, hospodářského a kulturního vývoje zemí, do nichž proniklo učení arabského proroka, od jeho vystoupení do konce první světové války*. Vyd. 2. Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN 80-7021-828-2.

Internetové zdroje

ALI – DINAR, Ali B. *Quran Translated into 114 Languages*. [online]. University of Pennsylvania – African Studies Center [cit. 17.12.2023]. Dostupné na https://www.africa.upenn.edu/Publications/Quran_Translated_13255.html

Dotisk Koránu – skupina. [online]. Facebook [soukromá skupina], [cit. 5.12.2023]. Dostupné na <https://www.facebook.com/groups/605711400282926>

FIALOVÁ, Michaela. *Vývoj české orientalistiky se zaměřením na arabistiku a islamologii*. [online]. Pardubice, 2011. diplomová práce (Mgr.). Univerzita Pardubice. Fakulta filozofická, [cit. 28.11.2023]. Dostupné na <https://dk.upce.cz/handle/10195/45447>

FRANC, Jaroslav. *Ignác Veselý: teolog mezináboženských vztahů a překladatel Koránu*, [online], in: *Studia theologica* 4, 2014, s. 192-210, [cit. 28.11.2023]. Dostupné na https://studiatheologica.eu/artkey/sth-201404-0012_IGNAC_VESELY_TEOLOG_MEZINABOZENSKYCH_VZTAHU_A_PREKLADATEL_KORANU.php

Internetová jazyková příručka [online] (2008–2023). Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. [cit. 24. 11. 2023]. Dostupné na <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=190#:~:text=V%20praxi%20se%20v%C5%A1ak%20%C4%8Dasto,i%20o%20v%C3%BDrazech%20kor%C3%A1n%2C%20talmud>

Islamweb.net 2023. [cit. 27.11.2023]. Dostupné na <https://www.islamweb.net/en/fatawa/65/translation-of-the-quran>

KLAPETEK, Martin. *Dějiny islámského umění*, [online] meccaudio.blogspot.com, [cit. 26.11.2023]. Dostupné na <https://publi.cz/books/870/index.html#Cover>

KLAPETEK, Martin. *Nastal již čas na nový překlad koránu?* [online]. Náboženský infoservis, [cit. 5.12.2023]. Dostupné online <https://info.dingir.cz/2022/06/nastal-jiz-cas-na-novy-preklad-koranu/>

Korán česky. [online]. Quran. Czech 2023, [cit. 5.12.2023]. Dostupné na <https://korancesky.cz/about>

KROPÁČEK, Luboš. *Ivan Hrbek, oživená vzpomínka*. [online]. Náboženský infoservis, [cit. 28.11.2023]. Dostupné na <https://info.dingir.cz/2023/03/ivan-hrbek-ozivena-vzpominka/>

KROPÁČEK, Luboš. *Nad překladem Koránu. Rozhovor s dr. Ivanem Hrbkem*. [online]. Nový Orient, 1969, roč. 24, č. 2, s. 33, [cit. 28.11.2023]. Dostupné na <https://kramerius.lib.cas.cz/view/uuid:936bb7cf-4c6a-11e1-1726-001143e3f55c?page=uuid:936bb7d2-4c6a-11e1-1726-001143e3f55c>

MENDEL, Miloš. *Muslimská náboženská obec v českých zemích (1934–1945)*. [online]. Religio. 1996, roč. 4, č. 2, s. [167] -182, [cit. 27.11.2023]. Dostupné na <https://digilib.phil.muni.cz/cs/handle/11222.digilib/124766>

MÜLLER, Zdeněk. *Religionistická encyklopedie*, heslo **korán**, [online]. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., [cit. 25.11.2023]. Dostupné na [https://rg-encyklopedie.soc.cas.cz/index.php/kor%C3%A1n_\(JKI-I\)](https://rg-encyklopedie.soc.cas.cz/index.php/kor%C3%A1n_(JKI-I))

Nový orient. [online]. Digitální knihovna Akademie věd ČR. [cit. 28.11.2023], dostupné na <https://kramerius.lib.cas.cz/periodical/uuid:844ee080-4c6a-11e1-997c-005056a60003>

Qur'aan And Commentary. [online]. FatwaIslam.Com 2023. [cit. 27.11.2023]. Dostupné na <https://www.fatwaislam.com/fis/index.cfm?scn=fd&ID=378> .

RATAJ, Tomáš. *Strom, který roste vzhůru nohama*. [online]. Dingir, 4/2001. [cit. 27.11.2023]. Dostupné na <https://dingir.cz/archiv/Dingir401.pdf>

Student v Birminghamu našel možná nejstarší korán na světě. Vznikl krátce po Mohamedově smrti. [online]. Hospodářské noviny, rubrika Víkend, 23.7.2015 16:07, aktualizováno, [cit. 26.11.2023]. Dostupné na <https://vikend.hn.cz/c1-64365840-student-v-birminghamu-nasel-mozna-nejstarsi-koran-na-svete-vznikl-kratce-po-mohamedove-smrti>

Svatý Korán. [online]. Ahmádíja Muslimský Spolek Česká republika 2023, [cit. 28.11.2023]. Dostupné na <https://www.ahmadija.cz/knihy/svaty-koran/>

Tisk českého překladu Koránu. [online]. Facebook [společenský/kulturní web], [cit. 5.12.2023]. Dostupné na <https://www.facebook.com/profile.php?id=100063694952755>

Veselý Dr. Ignác. [online]. Depositum katolické teologické fakulty, [cit. 28.11.2023].

Dostupné na

<http://depositum.cz/knihovny/ckd/index.php?txgame%3Atyp=1&txgame%3Aid=356&dle=autor>

VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Muslimem díky Koránu*. [online]. Dingir, 2006, roč. 9, č. 1, s. 28-29, [cit. 5.12.2023]. Dostupné na <https://dingir.cz/archiv/Dingir106.pdf>

Vznešený Korán. [online]. Univerzita Karlova, [cit. 1.12.2023]. Dostupné na https://dll.cuni.cz/pluginfile.php/507146/mod_resource/content/1/Koran.pdf

WILD, Stefan. *Muslim Translators and Translations of the Qur'an into English*. [online]. In: *Journal of Qur'anic Studies*, vol. 17, no. 3/2015, s. 158-182, [cit. 27.11.2023]. Dostupné na <https://www.jstor.org/stable/44031087>

Abstrakt

EL GABBANIOVÁ, L. *Překlady Koránu do českého jazyka*. České Budějovice 2024. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra filosofie a religionistiky. Vedoucí práce Mgr. Martin Klapetek, Ph.D.

Klíčová slova: Korán, problematika překladu Koránu, dějiny překladu koránu, muslimské překlady Koránu, nemuslimské překlady Koránu, Korán v Čechách, české překlady Koránu, překlad Koránu I. Veselého, překlad Koránu A. R. Nykla, překlad Koránu I. Hrbka.

Práce se zabývá problematikou překladu Koránu. Popisuje proces vzniku posvátného textu muslimů, stručně zachycuje přechod od ústní tradice k psané podobě. Převážná část práce je věnována překladům Koránu. Text se zaměřuje na historickou podobu Koránu a dějiny samotného překladu. Všímá si rozdílů mezi muslimskými a nemuslimskými překlady a snaží se postihnout klíčové stanovisko islámské právní vědy k překladům z původního arabského jazyka, který je muslimy vnímán jako jazyk posvátný.

Hlavní část práce patří českým překladům Koránu. Shrnuje dosavadní bádání a přináší jejich ucelený přehled. Cílem je uvést hlavní charakteristiky tří nejdůležitějších českých překladů, I. Veselého, A. R. Nykla a I. Hrbka.

Abstract

Key words: The Quran, the issue of translating the Quran, the history of the translations of the Quran, the Muslim and non-Muslim translations of the Quran, the Czech translations of the Quran, the translation of the Quran by I. Veselý, by A. R. Nykl, by I. Hrbek.

The thesis deals with the issue of translating the Quran. It describes the process of creating the sacred text of the Muslims, including an overview of the transition from the oral tradition to the written form. The majority of the work is devoted to translations of the Quran. The text is focused on the historical form of the Quran and the history of the translation itself. It notes the differences between Muslim and non-Muslim translations and tries to address the key position of Islamic jurisprudence on translations from the original Arabic language, which is perceived by Muslims as a sacred language.

The main part of this work discusses Czech translations of the Quran. It summarizes the research to date and provides a comprehensive overview. The goal is to present the main characteristics of the three most important Czech translations, by I. Veselý, A. R. Nykl and I. Hrbek.